

**Západočeská univerzita v Plzni**  
**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Život českých migrantů v Toulouse**  
**Kateřina Procházková**

Plzeň 2014

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra antropologie

**Studijní program Antropologie**

**Studijní obor Sociální a kulturní antropologie**

**Bakalářská práce**

**Život českých migrantů v Toulouse**

**Kateřina Procházková**

*Vedoucí práce:*

Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, července 2014*

.....

## Obsah

<b>1 ÚVOD .....</b>	<b>1</b>
<b>2 TEORETICKÁ ČÁST .....</b>	<b>3</b>
<b>2.1 Terminologie.....</b>	<b>3</b>
2.1.1 Terminologie používaná respondenty.....	6
<b>2.2 Teorie migrace.....</b>	<b>7</b>
2.2.1 Historický vývoj studia migrace.....	7
2.2.2 Hlavní migrační teorie a koncepty .....	13
2.2.3 Teorie zaměřené na vztah imigranta a nového ekonomického prostředí.....	25
2.2.4 Snaha o typologizaci migrace.....	27
<b>2.3 Migrace a Francie.....</b>	<b>28</b>
2.3.1 Francie jako země imigrantů .....	28
2.3.2 Imigrační politika Francie.....	30
2.3.3 Integrační politika Francie .....	31
<b>3 PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>32</b>
<b>3.1 Metodologie.....</b>	<b>32</b>
<b>3.2 Prostředí výzkumu .....</b>	<b>37</b>
<b>4 ANALYTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>41</b>
<b>4.1 Analýza rozhovorů .....</b>	<b>41</b>
4.1.1 Premigrační fáze .....	41
4.1.1.1 Představení respondentů .....	41
4.1.2 Migrační fáze .....	45
4.1.3 Postmigrační fáze.....	48

4.1.3.1	První fáze integrace .....	49
4.1.3.1.1	Strukturální integrace .....	49
4.1.3.1.1.1	Strategie obživy .....	49
4.1.3.1.1.2	Způsob bydlení .....	51
4.1.3.1.1.2.1	„Náš squat náš domov“ .....	56 <a href="#">integrace</a>
4.1.3.1.1.3	Využívání sociálních institucí .....	58
4.1.3.1.2	Kulturní integrace .....	59
4.1.3.1.3	Sociální síť.....	60
4.1.3.2	2. fáze .....	62
4.1.3.2.1	Strukturální integrace .....	62
4.1.3.2.2	Sociální síť.....	68
4.1.3.2.3	Identita.....	70
<b>4.2</b>	<b>Analýza migrace.....</b>	<b>73</b>
4.2.1	Typologie migrace .....	73
4.2.2	Dimenze migrace.....	73
4.2.3	Shrnutí .....	79
<b>5</b>	<b>VÝSLEDKY VÝZKUMU.....</b>	<b>80</b>
<b>6</b>	<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>84</b>
<b>7</b>	<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....</b>	<b>86</b>
<b>8</b>	<b>RESUMÉ .....</b>	<b>96</b>
<b>9</b>	<b>PŘÍLOHY.....</b>	<b>97</b>

## 1 ÚVOD

V mé práci jsem se zaměřila na skupinu lidí, které jsem měla možnost poznat ve francouzském městě Toulouse, kde jsem posléze dělala terénní výzkum. Tato skupina Čechů se rozhodla řešit svou nepříznivou životní situaci emigrací. Jejich špatné životní období, jímž si procházeli v době před opuštěním České republiky, vycházelo především z užívání návykových látek, zejména pervitinu. Tento stav sebou samozřejmě nese i mnoho doprovodných negativních jevů, hlavně špatnou ekonomickou situaci v podobě nezaměstnanosti, dluhů, ztráty bydlení apod.

Skrze analýzu rozhovorů čtyř mých respondentů, jsem se snažila najít vhodný teoretický rámec migrace, který by odpovídal jejich počátečnímu stavu, tedy příčinám, průběhu migrace a následným způsobům integrace v cílové lokalitě, případně vyzdvihnout odchylky od těchto rámců.

Pro tento cíl využiji nejdříve otázek autorů Drbohlava a Uherka (2007), které předložili v textu *Reflexe migračních teorií*, a to v kapitole Analýza rozhovorů. Dále podle předlohy stejných autorů ze stejného textu identifikuji jednotlivé fáze migrace a vyzdvihnu body týkající se popisovaného případu migrace z mikro i makro perspektivy.

V úvodní kapitole Teorie migrace shrnu historický vývoj práce s tématem migrace a představím jednotlivé teoretické rámce, tak jak je uvádějí autoři Barša a Baršová (2005). Do této teoretické části mé práce taktéž zařadím i kapitolu Terminologie a Migrace a Francie, kde se

pokusím nastítnit historický postoj Francie k přistěhovalcům a současné přistěhovalecké politiky této země.

## 2 TEORETICKÁ ČÁST

### 2.1 Terminologie

**Migrace** - (stěhování, mechanický pohyb obyvatelstva) - forma prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami, znamenající obvykle trvalou změnu pobytu (Jelínek a kol. 1984:607)

**Trvalá pracovní imigrace** – Jejím smyslem je usídlení se pracovníka a jeho rodiny v hostitelské zemi (Barša, Baršová 2005:99)

**Dočasná pracovní migrace** – Reaguje na aktuální požadavky pracovního trhu, které nemohou být pokryty z domácích zdrojů (Barša, Baršová 2005:99)

**Les sans papiers** – Nelegální imigranti ve Francii (Barša, Baršová 2005:99)

**Řetězová migrace** – Migrace za účelem slučování rodin (Drbohlav, Uherek 2007)

**„Neimigrační“ migrace** – Dočasná migrace za účelem studia, výzkumu atd. (Demuth 2000)

**Inovační migrace** - Za účelem zlepšení životních podmínek, hmotného zabezpečení jednotlivců a rodin atd. (Drbohlav, Uherek 2007)

**Migrační saldo** - Dáno rozdílem počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období a území. ([http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi\\_ukazatel.jsp?kodukaz=1668](http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=1668))

**Merkantelismus** - Byl ekonomickým myšlenkovým směrem, typickým pro evropské ekonomické myšlení, který se jako všechny ekonomické myšlenkové směry v historii zásadním způsobem promítl do domácí a zahraniční politiky jednotlivých států (Wágnerová 2008)



**Dezertifikace** - Proces rozšiřování pouště (zejm. na jejím okraji) v důsledku činnosti člověka (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dezertifikace-desertifikace>)

**Diverzifikace** - Rozrůžňování, strategii podnikání, která se snaží snižovat rizika tím, že se nespolehá na jediný produkt, nýbrž rozděluje své aktivity do různých oblastí, svá aktiva do různých firem, měn a podobně - rozložení například investic, (investičních či výrobních) aktivit apod. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Diverzifikace>)

**Lidský kapitál** - Zásoba znalostí a dovedností ztělesněných v pracovní síle, jež jsou výsledkem vzdělání a praxe (Zdeněk Palán)

**Reemigrace** - Návrat emigrantů do vlasti (<http://www.slovník-cizich-slov.cz/reemigrace.html>).

**Underclass** – „Kultura chudoby“ z pohledu Oscara Lewise je historicky specifická, vznikající z problémů společenské transformace a zhroucení společenského řádu (Gail Kligman, János Ladanyi, and Iván Szelenyi 2002).

**Integrace cizinců** – „Včleňování migrantů do existujícího společenského celku, který má již vytvořenou určitou strukturu, hodnoty a normy“ (Uherek 2005:3).

**Sociální interakce** – Procesy, jimiž jsou jednotlivci a skupiny přistěhovalců včleňování do různých sociálních arén a segmentů nové hostitelské společnosti. Integrace je obousměrný proces, v němž přistěhovalci i hostitelská společnost nabývají nových rysů v důsledku vzájemné interakce. Tato integrace může mít také transnacionální dimenzi (přeloženo z Martikainen, 2005:3).

**Strukturální integrace** – Jedná se především o ekonomické začlenění, zejména o zařazení na pracovní trh, dále o přístupu ke vzdělání, bydlení,

zdravotní péči a o rozšíření bytových práv resp. bytového statusu (Rákoczyová, Trbola, Hofírek 2009).

**Kulturní integrace** – „Zahrnuje zejména nabývání znalostí a kompetencí, které umožňují porozumění typickým situacím ve společnosti („kódování“) a volbu jednání v souladu se společenskými normami a běžnými sociálními scénáři.“ (Rákoczyová, Trbola, Hofírek 2009:30).

„**Melting pot**“ - Hypotéza podle které se v „tavícím kotlíku“ dané makrosociální společnosti (např. v USA) asimilují a ztratí původní národnosti, etnika, subkultury a vznikne relativně homogenní a integrovaná společnost (Kohoutek 2008).

**Silné a slabé sociální vazby** – Slabou vazbu v sociální síti si můžeme představit jako vztah s člověkem, kterého známe jen povrchně, případně se s ním stýkáme jen velmi zřídka a v podstatě nezaznamenáme, že jsme se s ním dlouho nebavili. Jako silnou vazbu pak můžeme označit všechny blízké osoby, které hrají v našem životě významnou roli - rodiče, sourozence atd. (Granovetter 1983).

**Transnacionální vazby** - Tento pojem vychází z teorie transnacionalismu a značí sociální kontakty migrantů, kteří kromě angažování se v nové zemi udržují pevné kulturní, ekonomické a politické vazby na osoby v zemi původu (Szaló 2007:8).

**Alternativní styl života** - Alternativa k životnímu stylu, který ve společnosti převládá, ke stylu majoritnímu“ (Librová 1994:49).

**Vtělený kulturní kapitál** (habitus) - intelektuální a vtělené dispozice, které jedinec získal v rámci socializačního procesu a kterými pak dále disponuje (Katrňák, 2004:42).

**Ekonomický kapitál** - Zahrnuje především to, jakým vlastním majetkem jedinec disponuje a jaké má příjmy. Vlastnictví ekonomického kapitálu je

dominantní princip, který zakládá sociální hierarchii (Bourdieu, 2010: 451).

**Sociální kapitál** – Suma aktuálních i potenciálních zdrojů plynoucích ze známostí a styků jedince s dalšími lidmi (Keller, 2000:95, Bourdieu).

**Sociální pole** - Relativně autonomní část sociálního prostoru, která se řídí svými vlastními pravidly a je strukturován vlastním systémem distribuce forem kapitálu (Bourdieu 1998).

**Remittences** – Finanční tok peněz z města na venkov (Barša, Baršová 2005).

### 2.1.1 Terminologie používaná respondenty

**tax, somr** – veřejná frekventovaná místa, vhodná a bezdomovci využívaná k žebrání

**somrování** – žebrání

**kamion** – malá obytná dodávka s malou kuchyňkou a postelí

**strategická místa** – místa a budovy, která byla nebo jsou respondentům nápomocna, např. sídla charity, obchody s nízkým stupněm ochrany před krádeží, bary vykupující kradené zboží, sídla sociálních institucí, obchody s levným zbožím, trhy, místa s volným internetem atd.

**Áčka** – členové arabské komunity

**sociál** – zařízení poskytující sociální služby zde především Ramier

## 2.2 Teorie migrace

### 2.2.1 Historický vývoj studia migrace

Snahy o zachycení a zmapování sociální mobility v oblasti společenských věd přicházejí, vzhledem k hlubokým historickým kořenům migrace, překvapivě pozdě a to až na konci 19. století. Za zakladatele vědecktějšího přístupu k problematice migrace je považován německo-britský geograf a kartograf Ernst Georg Ravenstein.(Drbohlav, Uherek 2007). Na základě pozorování migrace do Londýna na konci 19. století sice Ravensteine neodvodil žádnou ucelenou teorii migrace, ale díky zjištěným nakumulovaným pravidelnostem provázejícím pozorované stěhování, byl schopen v roce 1885 a 1889 předložit 11 zákonitostí popisujících migrační procesy. Mezi tyto zákony patří např.:

- Migranti, kteří cestují na větší vzdálenosti, míří do obchodních a průmyslových center.
- Každý proud migrace generuje migrační protiproud.
- Nárůst obyvatelstva velkých měst je z větší části způsoben spíše přísunem migrantů než přirozeným růstem původního obyvatelstva.
- Objem migrace roste spolu s vývojem průmyslu a obchodu a s rozvojem dopravy.
- Většina migrantů pochází ze zemědělských oblastí a míří do průmyslových a obchodních center.
- Většina faktorů migrace má ekonomický charakter.
- Migranti, kteří se posunují do cílových oblastí, nechávají za sebou „prázdná místa“, která jsou naplněna jinými migranty z jiných oblastí.

- Ženy migrují častěji než muži v případě kratších vzdáleností, u delších vzdáleností je tomu opačně (Ravenstein 1889:286–289).

Vedle Ravensteinových zákonů sloužily, jako inspirace k uchopení problematiky migrace, úvahy rozvíjené německou sociologickou školou, a to především Georgem Simmelem a Maxem Weberem. Právě na tradici německé sociologie navázala na novém kontinentu významná Chicagská sociologická škola, která se díky mnoha výzkumným projektům a empirickým studiím, jenž umožnily chicagským badatelům ponořit se hlouběji do rozmanitosti teorií a hypotéz migrace nebo jiných jí příbuzných fenoménů, stala předním institutem zabývajícím se migrací.

S Chicagskou školou souvisí i výrazný myšlenkový posun v teorii migrace, který se odehrál na přelomu 19. a 20. století. Migrace již nebyla vědecky brána „jen jako mechanické přemísťování z místa na místo, ale jako proces vyvazování se ze sociálních vazeb ve zdrojovém prostoru a navazování nových sociálních vazeb v zemi cílové“ (Drbohlav, Uherek 2007:3). Badatelé se nyní začali zaměřovat na sociální vazby migrantů a především představitelé chicagské školy začali hovořit o disorganizaci a reorganizaci sociálních vztahů. Mezi takto směřující badatele patří zejména Thomas a Znaniecky, kteří ve své pětisvazkové monografii *The Polish Peasant in Europa and America: Monograph of an Immigrant Group*, která vyšla poprvé v letech 1918-1920, „ukázali, že migrace mění lidské životní strategie a cíle a že zvláště v tehdejší americkém prostředí může vést k výrazné individualizaci osobností“ (Drbohlav, Uherek 2007:3).

Mezi další významné autory chicagské školy dále patří např. E. W. Burgees, který se v tématu migrace a adaptace zaměřil na tzv. zónování měst, a to v textu *The Growth of the City* (1925). Výsledky svého výzkumu z prostředí Chicaga ukázaly, že imigranty primárně přitahují určité části města, zvláště chudší čtvrti v blízkosti průmyslových center – tzv. tranzitní zóny (Drbohlav, Uherek 2007:3).

Nejvýznamnější osobnost chicagské školy, Robert Ezra Park, se stejně jako Thomas zajímal především o sociální postavení migrantů, kterého oba shodně definují jako „člověka mezi dvěma kulturami osvobozeného od svazujících kulturních konvencí“ (Drbohlav, Uherek 2007:3). Toto téma dále rozpracovává ve své *teorii marginality*, kde popisuje marginalizované lidi jako “nejen vykořeněné, ale i invenční, vynalézavé a přinášející často sociální změnu a kulturní pokrok“ (Drbohlav, Uherek 2007:3). Ve své práci *Race and Culture* z roku 1950, se zabývá kromě teorie marginality problematikou rasové a kulturní hybridizace. Sborník *The City* (1925), vytvořený právě pod vedením R. E. Parka, byl směřován k otázce sociálního života imigračních komunit, úloze imigrantského tisku a nutných podmínek integrace do majoritní společnosti (Drbohlav, Uherek 2007:3).

V roce 1936 přichází s definicí pojmu *akulturace* tři významné osobnosti antropologických škol.- Redfield, Lindton a Herskovitz, kteří jí pojali jako „změny, ke kterým dochází při koexistenci skupin odlišné kultury“ (Drbohlav, Uherek 2007:4).

Základní koncepty pro studium migrace se skrze Chicagskou školu ujímaly i na jiných antropologických školách. Z nich má zásadní význam škola manchesterská ,charakteristická svým zaměřením na problematiku sociálního kontaktu a konfliktu, jež její představitelé zkoumali při terénních výzkumech v Africe. Především v oblastech tzv. Měděného pásu se pak manchesterští badatelé soustředili na tamější urbanizaci, migraci a sociální změnu (Henig 2007). Hlavní představitel manchesterské školy a významný antropolog, Max Gluckman, v polovině 20. let rozpracoval problematiku sociálního konfliktu a skupin přicházejících do kontaktu, kterou postavil na příkladech afrických skupin (Drbohlav, Uherek 2007:5).

Během 20. století se debatovaná problematika migrace zformovala do relativně autonomní vědní oblasti v podobě *sociologie migrace* (Drbohlav, Uherek 2007:5). Pro položení základů tohoto nového oboru, bylo potřeba si prvotně stanovit typologii migrace, jelikož, jak poznamenal Parnwell: „typologie migrace je nezbytná pro jasné porozumění toho, co vlastně studujeme“ (Parnwell 1993: 11).

Této výzvy se jako první úspěšně chopil demograf Petersen, který svou obecnou typologii migrace, zahrnující 5 jejích typů, publikoval v roce 1958. Petersen již v úvodu upozorňuje na nemožnost vypracování absolutní typologie migrace bez předcházejícího vytvoření typologie společnosti, pro níž by byla takováto typologie určena. Z toho vyplývá, že pět kategorií nebude pro absolutní uchopení rozmanité světové migrace stačit. Petersovo členění migrace na primitivní – především jednoduché společnosti migrující z ekologických důvodů, vynucenou, násilnou, dobrovolnou a masovou (Petersen 1970) bylo tedy nutné ji doplnit, či zcela předělat.

Jedním z autorů, který se pokusil navázat na Petersena a rozšířit jeho typologii migrace, byl i Demuth (2000). Ten dělí migraci do dvou hlavních skupin a to na migraci dobrovolnou a nucenou. Do první skupiny dobrovolné migrace řadí migraci pracovní, řetězovou „neimigrační“, a inovační<sup>1</sup>. Pod skupinu nucené migrace pak spadají migrace zapříčiněná mezilidskými vztahy a migrace způsobená živelnými katastrofami. Násilná migrace zapříčiněná mezilidskými vztahy je dále rozdělena na migraci způsobenou porušováním lidských práv a migraci jako důsledek občanské války (Demuth 2000).

---

<sup>1</sup> Viz kapitola Terminologie.

Ačkoli mnozí autoři volí svou specifickou formu, lze typologizaci migrace generovat dle tří obecných kritérií následovně:

#### 1. Dle kritéria lokalizace:

- Migrace mezinárodní (mezi státy, kontinenty, regiony (pozn. ve smyslu kontinentálních regionů např. region střední Evropy))
- Migrace interní (uvnitř států) - lze specifikovat na migr. regionální či lokální

#### 2. Kritéria příčiny:

- Migrace dobrovolná – např. pracovní migrace, migrace z důvodů sjednocení rodin, migrace za účelem studia.
- Migrace nedobrovolná (zapříčiněná např. politickými, enviromentálními, náboženskými důvody)
  - Vnucená (zapříčiněná mocenskou institucí) např. nucené přesuny v době válek
  - Vynucená např. z důvodů enviromentálních ohrožení (sucho, povodně, půdní eroze), hladomoru, epidemie, desertifikace apod.

#### 3. Kritéria časovosti

- Permanentní migrace
- Dočasná migrace (Henig 2007).



V 50. a 60. letech se migrační diskurs rozrůstá o další analytické nástroje. Diskuze se díky Petersenovi a Bogueovi zaměřuje na faktory, jež jsou příčinou odchodu ze zdrojové země a faktory, jež současně přitahují imigranty do země cílové – tzv. „push“ a „pull“ faktory (Bogue 1952, Petersen 1970)<sup>2</sup>( Drbohlav,Uherek 2007).

Mezi autory jež navazují ve 2. polovině 20. století na ravensteinovskou tradici, založenou na generalizaci empirického výzkumu, patří např. Lee (1969) a Shaw (1975), kteří jsou však kritizováni za nedostatečný přístup k tvorbě migračních teorií (Drbohlav,Uherek 2007).

V 60. letech vychází velice vlivná a pro mnohé budoucí teoretické koncepty a studie integrace inspirativní kniha amerického autora Gordona (1964) *Assimilation in American Life*, kde Milton Gordon přehodnocuje dosavadní koncepty amerického kulturního pluralismu a „melting potu“ a analyzuje teorii americké asimilace (Drbohlav,Uherek 2007).

V oblasti teorie na počátku 70. let také vystupuje americký geograf Zelinsky se svým konceptem „mobility transition“ (Zelinsky 1971), kde se pokouší „vysvětlit změny forem a intenzit prostorové mobility hypotézami vyvěrajícími z konceptu demografického přechodu, resp. obecně též modernizace“ (Drbohlav,Uherek 2007).

---

<sup>2</sup> Teorií „push“ a „pull“ faktorů se blíže zabývám později

## 2.2.2 Hlavní migrační teorie a koncepty

Při práci s teorií migrace je zásadní perspektiva, s kterou na migraci pohlížíme. Tu si volíme z obecně stanovené dichotomie mikro úrovně a makro úrovně.

Koncept mikro úrovně se soustředí zejména na jedince, případně rodinu nebo domácnost a jejich chování svázané s daným mikrosociálním milié.

V druhém konceptu, tedy makro úrovně, je za základní jednotkou analýzy považován např. stát a agregované migrační ukazatele (např. migrační proud.) Tato perspektiva „zdůrazňuje ekonomické, sociální a politické okolnosti, jejichž kontext vytváří prostředí, ve kterém daný jedinec - migrant pohyb realizuje“ (Kulu-Glasgow 1992, cit z Drbohlav,Uherek 2007).

„Analogicky je prvá perspektiva logicky svázána s kvalitativními analýzami a idiografickým přístupem, zatímco druhý směr je spíše charakteristický kvantitativním a nomotetickým pojetím. Vědci se shodují na tom, že obě tyto povahou velmi odlišné perspektivy jsou důležité a mají spíše komplementární než konkurenční vztah“ (Drbohlav,Uherek 2007).

### 1. Neoklasická ekonomie

Tento přístup zahrnuje dvě analytické roviny (např. Massey at al. 1993, Drbohlav,Uherek 2007).

Na makro úrovni koncept vysvětluje migraci „jako důsledek nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu“ (Barša,

Baršová 2005:267). Jinými slovy pak „migrace (až do vyrovnání nerovnovážného stavu) směřuje ze zemí/oblastí méně vyspělých, s přebytkem pracovních sil a nízkými platy do zemí/oblastí vyspělých, s nedostatkem pracovních sil a s vysokými platy“ ( Drbohlav,Uherek 2007).

Mikro úroveň neoklasické ekonomie se zaměřuje na jedince, jež se svým racionálním kalkulem rozhodl emigrovat z důvodu maximalizace výnosu. Jedinec „srovnává očekávaný příjem na místě svého pobytu s očekávaným příjmem na místech s vyššími mzdami (poté, co od něj odečetl náklady svého přemístění“ ( Barša, Baršová.2005:268). V souvislosti s touto perspektivou se často uvádí tzv. „model lidského kapitálu“ (Massey et al. 1993, Drbohlav,Uherek 2007) a teorie „push“ a „pull“ faktorů (Barša, Baršová 2005), které následně blíže představím.

V souhrnu nám teorie neoklasické ekonomie umožňuje skrze svoji makro úroveň vysvětlit směr migračních toků a zároveň skrze model lidského kapitálu objasnit i „proč některé skupiny osob na migraci participují méně než jiné, byť by k migraci zdánlivě měly stejnou motivaci i předpoklady“ ( Drbohlav,Uherek 2007).

### Model lidského kapitálu

„Vychází z hlavní premisy, že jedinec migruje v očekávání zlepšení celkové kvality života, věří, že zisky z migrace převáží, ať již okamžitě nebo v dlouhodobějším výhledu, ztráty. Model lidského kapitálu počítá s dynamikou lidského rozhodování. Každý hodnotí zisky a ztráty odlišně na základě individuálně psychologických a kulturně podmíněných předpokladů a dalších životních cílů“ ( Drbohlav,Uherek 2007).

Massey (1993) ke vztahu migrace a lidského kapitálu mimo jiné říká, že migrace je investicí do lidského kapitálu.

## Teorie „push“ a „pull“ faktorů

„Push“ a „pull“ faktory, jako analytické nástroje ke studiu migrace jsou diskutovány již od 50. let 20. století., kdy je začínají používat autoři Bogue a Petersen (Bogue 1952, Petersen 1970). Na tyto debaty posléze navazují a myšlenku „push“ a „pull“ faktorů podrobně rozpracovávají autoři Jansen (1970) a Lee (1969) ( Drbohlav,Uherek 2007).

Teorie „push“ a „pull“ faktorů je tedy založená na racionálním uvažování jedinců, nad zvažováním důvodů k migraci. Tyto souhrnné důvody tvoří dva odlišné soubory faktorů protichůdně působící na jedince.

První soubor tvoří „push“ faktory, tedy na člověka negativně působící jevy . Tyto aspekty jsou, jak již název napovídá, faktory, jež vypuzují, či vytlačují jedince z původního státu. Mezi „push“ faktory patří např. špatná ekonomická situace země původu – především na domácím trhu práce, vyostřená politická situace nebo nízká životní úroveň.

Z důvodů přítomnosti „push“ faktorů jedinec přemýšlí o migraci a hledá vhodnou lokalitu, která by mu poskytla lukrativnější šance, tedy nabídla pozitivní „pull“ faktory (tzv. přitahující faktory). Mezi tento soubor pozitivně působících faktorů lákající emigranty do země, patří otevřenost nové země imigrantům, přijímání nových členů, nabídka pracovních příležitostí aj. (Henig 2007).

„Myšlenka *push a pull* faktorů byla na počátku druhé poloviny 20. století podrobněji rozpracována Jansenem (1970) a Lee (1969). Právě Lee rozšířil jednoduchý *push-pull model* o již dříve publikovaný *koncept mezilehlých překážek a příležitostí* (Stouffer 1940, 1960). „Z push-pull modelu lze např. vyvodit, že:

- migrační pohyb nastává tehdy, když faktory vytlačující migranta z původního prostoru a přitahující do prostoru cílového dosáhnou určité intenzity;
- intenzita „push“ a „pull“ faktorů, která je potřebná k tomu, aby jednotlivec migroval, se mění s okolnostmi a závisí na celé řadě subjektivních důvodů;
- migrační aktivity působí selektivně (ne každý se k migraci rozhodne)
- velikost migračního proudu a protiproudu je závislá na podmínkách v původní a cílové zemi a na velikosti překážek, které migranta čekají, pokud začne migrační pohyb uskutečňovat“ (Lee 1969,cit. v Drbohlav,Uherek 2007).

## 2. Nová ekonomie migrace

Hlavním představitelem *teorie nové ekonomie migrace* neboli *teorie relativní deprivace* (Massey et al. 1993) je Oded Stark, který vycházel ze svého výzkumu migrace z venkova do měst ve třetím světě, především v Mexiku. Oproti neoklasické ekonomii je zde základní analytickou jednotkou rodina a místo na trh práce se pozornost klade na trh s pojištěním a kapitálem. Tato teorie se zaměřuje na země, které právě vstoupily do kapitalistické ekonomiky, následkem čeho venkovské rodiny čelí problémům, jako jsou nedostatek kapitálu potřebného pro modernizaci a absence záruky proti možnosti úpadku. Tyto překážky se rozhodnou řešit prostřednictvím migrace vhodného příslušníka rodiny do města.

Takto, v podobě *remittences*<sup>3</sup> generují významný tok finančních zásilek z měst na venkov a diverzifikují zdroje příjmu, čímž získávají možnost kontrolovat úroveň rizika úpadku (Stark 1991, cit. v Barša, Baršová.2005). V další souvislosti s riziky migrace Stark hovoří o tzv.

---

<sup>3</sup> Viz. kapitola Terminologie

„směně rizik“, jenž spočívá v zajištění proti úpadku migrujícího jedince rodinou (vždy se může vrátit) na straně jedné a zajištění úpadku rodiny díky finančním zaslilkám na straně druhé (Stark 1991). V souhrnu je migrace z pohledu tohoto konceptu brána jako důsledek úsilí minimalizovat riziko a diverzifikovat zdroje příjmů, přičemž se vztahuje pouze k situaci, kdy jedinci čelí relativní a ne absolutní chudobě ( Barša, Baršová 2005).

### 3. Teorie dvojího trhu

„Migrace jako důsledek náborových politik a hierarchické segmentace pracovního trhu přijímacích zemí“ ( Barša, Baršová 2005).

Představitelem této makro-úrovňové teorie je Michael J. Piore, který obrací pozornost na strukturální kulturní a ekonomické podmínky přijímacích společností (Piore 1979).

Koncept dvojího trhu vychází z dvou premis: 1. Ve vyspělých zemích je neustálá poptávka po migrační pracovní síle. 2. Ve vyspělých zemích existují dva typy pracovních sektorů, přičemž první sektor je určen pro kvalifikované jedince, kterým zajišťuje dobré finanční ohodnocení s možným kariérním vzestupem a dobrým sociálním statusem. Druhý sektor, určený pro jedince nekvalifikované (pracovní migranty), se pak vyznačuje nebezpečnou a fyzicky namáhavou prací se špatným finančním ohodnocením. Takto specifikované pracovní profese s nízkým sociálním statutem Piore nazývá „dead-end-jobs“. Těmto profesím se domácí pracovní síla vyhýbá nejen z důvodu nízké mzdy, ale právě i kvůli nízkému sociálnímu statusu, které sebou přináší. Pro migranty jsou na druhou stranu tyto *dead-end-jobs* vhodnější, protože odvozují svůj sociální status, sebeúctu a identitu ze situace ve své původní zemi (Piore 1979, cit: Barša, Baršová 2005).

Pior také představuje 4 základní charakteristiky moderně vyspělých společností/ekonomik:

1. Strukturální inflace – Neformální sociální očekávání a formální institucionální mechanismy zajišťují, že mzdy korespondují s hierarchizací prestiže a statusů zaměstnání.
2. Motivační problémy – Jen málo domácích jedinců chtějí zaměstnání se špatným finančním a statusovým ohodnocením.
3. Ekonomický dualismus – viz. segmentarizace pracovního trhu.
4. Demografie zdrojů pracovních sil - Předešlé charakteristiky vytvářejí permanentní poptávku (a zásobování ) po pracovních migrantech, kteří zastávají málo placené profese. V minulosti byly na tato místa dosazovány ženy a dospívající mládež. Dnešní demografický trend směřuje k ubývání nabídek pracovních míst druhého sektoru na pracovním trhu (Massey et al. 1993).

Teorie dvojího trhu narozdíl od neoklasické ekonomie připouští dlouhodobý převis nabídky pracovní síly nad poptávkou. Vychází z aktivních náborových politik uskutečňovaných v 50. a 60. letech, jež však v následující dekádě prodělaly radikální obrat (Barša, Baršová 2005).

#### 4. Teorie světového systému

Neomarxistická teorie zpracovaná Immanuellem Wallersteinem (1990) vychází z pevných základů zákona o *nekonečné akumulaci kapitálu*, jenž pohání celý systém, a wallersteinova konceptu vztahů *centrum-periférie*. Tato typicky makro-úrovňová teorie narozdíl od předpokladů neoklasické ekonomie, podle níž trh zajišťuje rovnováhu, vysvětluje kapitalistický trh jako systém prospívající z rovnováhy a nerovností (Barša, Baršová 2005). Wallersteinova teorie představuje proces, kde „pracovní migrace je součástí procesu kapitalistické

akumulace, která neustále expanduje do dalších oblastí a činí z jejich rurálního obyvatelstva novou a levnou pracovní sílu. Pronikání kapitálu do periférií rozvrací jejich agrární ekonomiky a tvoří vykořeněné a k pohybu připravené námezdní pracovní síly. Zároveň nastoluje ekonomické, kulturní a politické vazby k vyspělým zemím jádra. Tyto dvě skutečnosti – vykořenění a propojení – vysvětluje to, že příliv kapitálu a zboží do nekapitalistické periférie je následován přílivem pracovních migrantů z periferie do centra“ (Wallerstein 1990, cit.v Barša, Baršová.2005:272). Lze tedy říci, že vztah *centrum-periférie* vyvolává obousměrný migrační tok, jenž je poháněn vysáváním bohatství periférie jádrem (Massey 1994).

Současný stav globalizace dle teorie světového systému akorát rozšiřuje nenávist pocházející z třídního konfliktu na konflikt mezi národy a rasami (Wallerstein, Balibar 1991) a potvrzuje *teorii světového systému* tím, že se pracovní migrace stala subsystémem celkového systému světového pracovního trhu (Massey 1990).

Schopnost této teorie se omezuje pouze na možné vykreslení pozadí mechanismů světové migrace, k jejichž specifičnosti je potřeba použít další teoretické nástroje jako jsou např. *teorie globálního města* (Sassien 1991) nebo *teorie migračních systémů* (např. Kristz, Zlotnik, Lim 1992) (Barša, Baršová 2005).

## 5. Teorie migračních systémů

Tato teorie se zaměřuje na migrační mosty, které byly mezi jednotlivými státy vytvořeny při konkrétních historických událostí. Tyto migrační mosty propojují cílové a zdrojové státy nejen skrze lidské pracovní síly, ale též historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami. Známým příkladem migračního systému je



vztah Francie a Maroka či vztah Filipín se státy tzv. jihovýchodních „tygrů“. Teorii migračních systémů rozpracovali mimo jiné autoři Kristz, Zlotnik a Lim (1992), a přestože byla rozvinuta nezávisle, lze ji napojit na již zmíněnou *teorii světového systému* stejně jako na *teorii migračních sítí*, jíž rozeberu níže (Drbohlav, Uherek 1997).

## 6. Teorie migračních sítí

Manchesterská škola vytvořila a aplikovala během svých výzkumů inovativní metodu *sociální sítě*, která se ukázala jako velmi efektivní při studiu migrace. Dnes je tato teorie používána v širokém záběru, což mnohdy ústí do velmi odlišných významů a postupů, které nese. V oblasti migrace se v tomto teoretickém rámci používají analytické nástroje specifitějších konceptů jako jsou např. *koncept silných a slabých vazeb*<sup>4</sup> (Granovetter 1973) nebo *koncept sociálního kapitálu*<sup>5</sup> (např. Field 2003) (Henig 2007).

Tato teorie se od předešlých liší otázkou, jež si pro studium migrace pokládá. Zatímco dosud uvedené teorie odpovídají na otázku „Proč?“ a ptají se tak po příčinách migrace, tato teorie stojí na otázce „Jak?“ a sleduje způsoby, jakými se migrace udržuje a reprodukuje. Odpověď na tuto otázku nachází v podobě tzv. *migračních sítí*, kterými chápe množinu interpersonálních vztahů, jež spojují současné a dřívější migranty a neemigranty ve vysílajících a cílových zemích prostřednictvím příbuzenských a přátelských pout či společného původu. „Migrační sítě snižují náklady a rizika pohybu skrze poskytnutí sociální, ekonomické a sociální základny v cílových zemích a zvyšují očekávané čisté výnosy

---

<sup>4</sup> Viz. kapitola Terminologie.

<sup>5</sup> Tamtéž

migrace“ (Massey et al. 1993). Skrze migrační sítě lze vysvětlit koncentraci kapitálu přistěhovalců v určitých regionech, městských částí, či zaměstnáních. Tyto mezinárodní migrační vazby mohou vzniknout buď nezávisle na státní správě, nebo řízené státními migračními politikami např. politiky sjednocování rodin či udělování azylu, čímž přispívají k celkovému migračnímu „sítování“ (Barša, Baršová 2005). „Migrační sítě pomáhají překonat pocit marginality, ale současně mohou samy produkovat marginální skupiny. Ovlivňují nejen destinaci migrujících, ale též jejich počet. Ovlivňují též složení migrantů. Existence migračních sítí může potenciální migranty nejen přitahovat, ale též odpuzovat, neboť migranti, kteří prostřednictvím migrace hledají zásadní životní inovaci, v migračních, zejména krajanských sítích, mohou také oprávněně shledávat překážku v realizaci cílů, jež migrací sledují“ ( Drbohlav,Uherek 2007).

„Migračními sítěmi se lze zabývat v několika ohledech:

1) jako systémy, jež snižují sociální, ekonomickou a emoční investici do samotného aktu migrace,

2) jako systémy sociálních vztahů, jež ovlivňují postmigrační chování,

3) jako integračními strategiemi jedinců i rozsáhlejších skupin, a to jak v oblasti ekonomické činnosti, tak i dalších interakcí“ (Light et al. 1989, cit. v Drbohlav,Uherek 2007).

Globalizace umožnila vznik tzv. *transnacionálních prostorů*, jejichž obyvatelé (tzv. *transmigranti*) nejsou fixováni pouze na jednu vazbu související s jednou rezidencí, ale na více vazeb z různých lokalit v závislosti na vývoji konkrétní migrace, která se stává jejich permanentní možností (Glick-Schiller et al. 1997). Z důvodu *vzniků transnacionálních prostorů* jsou v poslední době aspekty migračních sítí rozvíjeny spíše v konceptu *transnacionalismu* ( Drbohlav,Uherek 2007).

## 7. Koncept transnacionalismu

Teorie vznikala postupně v 90. letech 20. století především v USA a ve Velké Británii (Szaló 2007:23). Populární však je nejen tam, o čemž svědčí práce mnoha autorů, mezi které patří např. Pries (1999), Portes, Guarnizo, Landolt (1999), Faist (2000) nebo významný představitel studia transnacionalismu Steven Vertovec (1999, 2009). Podle Bijaka (2006) tvoří koncept transnacionalizace jakousi analytickou mezo-úroveň. „Základem teorie je důraz na různorodé, migrací propojené přeshraniční vztahy mezi jednotlivci a skupinami, kdy se díky aktivitám migrantů především v oblasti ekonomické, politické i socio-kulturní budují pevné a funkční svazky mezi zemí zdrojovou a cílovou. S modelem transnacionalizace pak volně souvisí i dnes v sociálních vědách tolik populární koncept *sociálního kapitálu* (např. Field 2003)“ (Drbohlav, Uherek 2007).

## 8. Teorie kumulativních příčin

Teorie vychází z Myrdalova konceptu *kumulativní kauzality* (Myrdal 1957), kterou do problematiky migrace posléze uvádí Douglas Massey (např. 1993, 1997). Tento koncept hovoří o mechanismech spočívajících v tom, že určitý proces zapříčiní jistou změnu v prostředí, která zpětně udržuje či posiluje tento proces - „*feedbackový*“ *efekt kumulativní kauzality* (Massey et al. 1997).

Samotná migrační teorie kumulativních příčin jdoucí napříč polem teoretických migračních přístupů je založena na tezi, že „migrace je evolučním procesem, který přispívá k institucionálním a

socioekonomickým změnám jak v zemi cílové, tak zdrojové, a to díky mechanismům různorodých zpětných vazeb. Migrace tak mění jak samotného migranta tak prostředí a strukturální kontexty, ve kterých operuje. Výsledkem je nastolení klimatu, který vede k dalším migračním pohybům, než aby naopak migrační tendence tlumil“ (Drbohlav,Uherek 2007).

Pro studium migrace v kontextu této teorie se často používá šest demografických proměnných, mezi něž patří např. rozdělení příjmů a půdy, regionální distribuce lidského kapitálu, regionální význam práce (tj. *social labeling*) a organizace zemědělství (Massey et al. 1997).

## 9. Institucionální teorie migrace

Další teoretickou konstrukcí, která se nesnaží vysvětlit příčiny migrace, ale soustředí se na procesy, které s ní souvisejí, se stala *institucionální teorie migrace*. Snaží se vysvětlit vznik a vliv rozličných institucionálních subjektů (zejména státních a nestátních organizací či kvazi-organizací) na migrační proudy. Všímá si okolnosti, že migrační skupiny často potřebují k uskutečnění migrace zprostředkování (Drbohlav,Uherek 2007). „Migrace se tedy sama o sobě stává trhem, na kterém mohou prosperovat různé další instituce. Daný teoretický proud pak studuje, jakou roli hrají tyto instituce, nakolik se tyto instituce samotné podílejí na institucionalizaci (a tím i kontrole) migračních proudů apod.“ (Henig 2007).

Jako příklady legální instituce mohou uvést lidskoprávní nevládní organizaci, která se snaží chránit imigranty před vykořisťováním hrozícím od podnikatelů z *černého trhu* nebo negativními zásahy ze strany státu. Oblasti nelegálních institucí pak vládne vytvořený černý trh s nelegálním

převáděním přes hranice, zprostředkováním nelegálních pracovních smluv či falešných dokumentů a víz.

Znalost těchto soukromých institucí a dobrovolných organizací, které pomáhají při migračním procesu, se stala další formou sociálního kapitálu (Massey et al. 1997).

## 10. Teorie klientelistické politiky

Tato teorie se zaměřila na rozpor mezi politikami národního státu, ve kterém proti sobě stojí politiky snažící se chránit státní hranice před přílivem imigrantů a aplikované liberální imigrační politiky, jež tyto imigranty do státu přijímají. Ten je možné vyřešit aplikováním konceptu klientelistické politiky na danou imigraci, který pro tento účel vypracoval James Q. Wilson. Jedním z badatelů, kteří se rozhodli takovýto výzkum s aplikací konceptu klientelistické politiky provést, byl Gary Freeman. Jeho práci, stejně jako Wilsonovy, shrnuje Christian Joppke ve své knize *Immigration and Nation State : The United States, Germany and Great Britain* (1999), kde mimo jiné uvádí Freemanovo závěrečné poznatky ze svého výzkumu ve Spojených státech: „Typickou formou imigrační politiky.....je klientelistická politika v podobě dvoustranného vlivu, v němž malé a dobře organizované skupiny s intenzivním zájmem na určité politice rozvíjejí úzký pracovní vztah s úředníky zodpovědnými za tuto politiku. Tyto interakce se dějí z velké části mimo dosah veřejnosti a s minimálními zásahy z vnějšku“ (Freeman 1995 cit. v Joppke 1999:17 a v Barša, Baršová 2005:277).

Klientelistická politika je často podporována *antipopulistickou normou*, jež staví hráz populistickému tlaku většinového mínění (Freeman 1995, cit. v Joppke 1999:17 a v Barša, Baršová 2005:278).

### 2.2.3 Teorie zaměřené na vztah imigranta a nového ekonomického prostředí

Tyto teorie se zabývají „formováním ekonomického prostředí ve vazbě na imigranty a jejich nová působiště v cílových imigračních společnostech“, přičemž jde zejména o modely spjaté s etnickými komunitami (Drbohlav, Uherek 2007).

#### *„Middleman minority model“*

Tento model představují autoři Bonacich (1973) a Light (Light, Bonacich 1988) a snaží se v něm vysvětlit, „jak jsou určité skupiny imigrantů systematicky vylučovány ze zaměstnaneckého trhu práce v majoritní společnosti. Tento fakt vidí zastánci teorie jako hlavní příčinu pro následné objasnění jejich podnikatelských, resp. „obchodnických“ aktivit, jež jsou úzce svázány s existující etnickou solidaritou“(Drbohlav, Uherek 2007).

#### *Model etnického podnikání („Ethnic entrepreneur model“)*

Koncept vypracoval Light (1984). Základem tohoto konceptu je tzv. *reaktivní solidarita*, „která neexistovala před imigrací a vzniká až na základě hromadné (společné) a silné migrační zkušenosti, kterou daná minorita prochází v majoritní společnosti. Jde o mobilizaci vnitřních etnických zdrojů, které poskytují svým členům všestranné výhody“ (Drbohlav, Uherek 2007).

### *Model etnické ekonomiky enkláv („Ethnic enclave economy“)*

Model čerpá z *teorie dvojího trhu* (viz výše), skrze něhož vyvozuje podoby, příčiny, důsledky, výhody a jiné aspekty týkající se etnických ekonomiky enkláv. Tyto mechanismy zpracované např. dvojicí autorů Portese a Rumbauta (Portese, Rumbauta 1990) lze obecně shrnout následovně: „Při poznání obtížnosti vstupu do primárního trhu práce poskytuje sekundární trh imigrantům alternativu uplatnění v ekonomice cílové země – poskytuje určitou „stabilitu“ postů a některé výhody spjaté např. s možnostmi uplatnění jazykových a profesních znalostí a dovedností. Na rozdíl od prvních dvou modelů je *etnická ekonomika enkláv* typická ekonomickou diverzifikací (rozličné typy práce i podnikání na různých úrovních), na druhé straně ji ve společnosti doprovází sektorová specializace a prostorová koncentrace (produkty této „ekonomiky“ jsou však využívány i jinými etniky a majoritou). Vytvoření etnické ekonomiky enkláv závisí na početnosti daného etnika v cílovém prostoru migrace, na jeho schopnosti ekonomicky podnikat, na dostupnosti méně vzdělané pracovní síly v daném etniku a konečně i na dostupných zdrojích kapitálu“ (Drbohlav, Uherek 2007).

### *Model etnické niky („Ethnic niche model“)*

V 90. letech nový model tzv. *etnické niky* („ethnic niche model“ – např. Waldinger 1996). Na rozdíl od předcházejících modelů, zohledňuje skutečnost, že migranti mohou operovat i ve veřejném sektoru.

K vytvoření *etnické niky* dojde tehdy, když je etnická skupina schopna kolonizovat určitý sektor zaměstnání takovým způsobem, že její členové mají privilegovaný přístup k nově vytvořeným pracovním místům, který pak využívají k omezení vstupu ostatních do tohoto sektoru.“ *Etnické*

*niky* se vyvinou v tržních společnostech, kde se pracovní místa formují a zaplňují podle principů důležitosti a dostupnosti“ (Drbohlav, Uherek 2007).

## **2.2.4 Snaha o typologizaci migrace**

Přestože se na fenomén migrace badatelé zaměřovali od konce 19. století, ani v polovině století nadcházejícího snahy o ucelenou teorii popisující tento jev nedocházely ke svému cíli. Zřejmé limity, jež zabraňovaly tvorbě obecné teorie migrace, se snažili autoři jako Mangalam, Schwarzweller (Mangalam, Schwarzweller 1968, 1970) a další překonat snahou o multidisciplinaritu v podobě např. rozšířené typologie, pokusy o jednotný systém sběru dat či artikulací otázek, jimiž by se měl ten který obor v tomto tématu zabírat.

Postupně se však začíná upouštět i od těchto snah a studium migrace se transformuje na hledání flexibilních explanačních systémů, „které by braly v úvahu specifika jednotlivých migračních kauz bez ohledu na univerzální platnost. Značná limitovanost migračních teorií má někdy za následek jejich užívání spíše jako abstraktních formulí nebo vzorců, jež pomáhají při popisu jednotlivých konkrétních případů tím, že ukazují jejich odchylky od „teoretické konstrukce“ (Drbohlav, Uherek 2007).

V současnosti se autoři zaměřují spíše na výzkum jednotlivých konkrétních případů migrace, které se následně snaží sloučit do mozaiky, jež by měla napomocť při vymezení rámců, v nichž se daní migranti pohybují. Tento postup můžeme vidět např. ve sborníku Crula a Vermeleuena (2003). I přes tuto současnou situaci „je právě komparativní forma výzkumu v mezích tradiční tvorby a aplikace migračních teorií to, po čem se také volá (např. Massey et al. 1998, Massey 2003)“ (Drbohlav, Uherek 2007).



Velkým přínosem pro studium migrace je tzv. *syntetická teorie mezinárodní migrace*. Tuto teorii vypracoval sociolog Douglas Massey (2003) a její koncept předkládá čtyři základní aspekty lidské migrace:

- „a) strukturální síly, které podporují vystěhování z určité oblasti;
- b) strukturální síly, které přitahují migranty do nových oblastí;
- c) motivace, cíle a aspirace osob, které reagují na tyto strukturální faktory a stanou se migranty;
- d) sociální a ekonomické struktury, které vznikají, aby spojily oblasti vystěhování a přistěhování“ (Massey 2003, cit. v Drbohlav, Uherek 2007).

„Tyto čtyři základní principy odpovídají čtyřem hlavním teoriím, v současnosti používaným a prosazovaným“ (Franc 2010).

## **2.3 Migrace a Francie**

### **2.3.1 Francie jako země imigrantů**

Přistěhovalecké politika jako součást státní politiky se v Evropě i v Americe začala uplatňovat po 1. světové válce jako výsledek transformace pohledu na migraci, která se tak postupně stala z převážně pozitivně vnímaného a běžného sociálního jevu politickým problémem.

Počátky této přeměny souvisí se vznikem národních států, které svou legislativou vymezily hranice mezi „vlastními“ a „cizí“, neboli mezi občany a cizinci.

Do té doby dominantní merkantilistický přístup, který vycházel z potřeb francouzské koloniální politiky, malého demografického růstu a nedostatku pracovních sil po napoleonských válkách, vnímal imigraci jako

pozitivní jev, přinášející ekonomickou prosperitu. Svůj tehdejší pozitivní přístup k imigrantům Francouzi deklarovali po Velké francouzské revoluci roku 1789, kdy vznikla První francouzská republika. Ta byla budována na morálních principech svobody, rovnosti a bratrství pro všechny lidi, což také Francouzi dokazovali v počáteční legitimní možnosti získání francouzského občanství, kterou měli všichni, kdo přišli na území tehdejší Francie a byli ochotni přijmout tyto základní principy Francouzské republiky za své. Díky těmto vstřícným podmínkám, kterých využili především evropští pracovní imigranti, můžeme v tomto období od konce napoleonských válek až téměř po 1. světovou válku datovat první ze tří hlavních přistěhovaleckých vln do Francie.

Stejný důvod jako v období průmyslové revoluce mají k migraci i imigranti, přicházející do Francie po skončení 1. světové války. Tato 2. vlna migrace byla však již na rozdíl od té první organizována státní francouzskou nevládní organizací, která pracovníky rekrutovala a zajišťovala tak nad situací státní dohled s možností její regulace.

Během první migrační vlny do Francie přichází zejména migranti z Itálie, Belgie, Německa a Švýcarska, ke kterým se v druhé vlně přidali i pracovní síly z Portugalska, Polska a Československa a dalších východoevropských států (Barša, Baršová 2005: 81-88).

Třetí vlna migrace do Francie přišla po druhé světové válce, kdy vláda začala organizovat nový nábor a usazení zahraničních pracovníků. V této vlně však již naprosto převládají migranti ze severní Afriky, především z bývalých francouzských kolonií. Jednou z nezanedbatelných příčin této migrace byla alžírská válka za nezávislost v letech 1954 až 1962. Od devadesátých let pak ve Francii stoupá počet migrantů přicházejících ze subsaharské západní Afriky (Barša, Baršová 2005:100).

Zlaté časy nejen francouzským pracovním imigrantům skončily ekonomickou krizí, která přišla v roce 1973. Ve Francii znamenala tato

krize oficiální uzavření programů pracovní migrace a odstartovala nadále vnímání migrace jako politického problému (Barša, Baršová, 2005: 100).

Francie má 64 miliónů obyvatel a podle sčítání z roku 2007 tvoří přistěhovalci 5,2 miliónů, tedy 8,3 % obyvatel (INSEE, 2012).

V současné době je „Francie 6. zemí na světě s největším počtem imigrantů. V rámci Evropské unie se řadí na druhé místo po Německu. Odhaduje se, že v roce 2010 žilo na území Francie 6,7 milionů imigrantů. Celkově imigranti představují zhruba 11% obyvatelstva. Největší počet imigrantů pochází z Afriky (41,4%), zejména z Alžírsko (12,9%) a Maroka (12,3%), a z Evropských zemí (38,9%)“

([http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie\\_statu/evropa/francie/](http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/francie/)). Ke zvýšení počtu muslimů v zemi přispívá početná turecká menšina.

### 2.3.2 Imigrační politika Francie

První zákony, jež měly za úkol omezit legální a zamezit ilegální imigraci, vznikly jako reakce na ekonomickou krizi v roce 1973. „V roce 1980 vešel v platnost tzv. *Bonnetův zákon*, který vlastně poprvé v historii umožňoval nelegální imigranty zadržet a vyhostit ze země. V roce 1991 byly vytvořeny hlavní tři osy francouzské imigrační politiky, které značně zpřísnily podmínky imigrace. Byly to: 1. kontrola přílivu imigrantů, 2. boj proti nelegální imigraci, 3. integrace již usazených imigrantů“ (Danielová 2004).

V následujících letech je zřejmé, že se francouzský stát i společnost snažila proti přívalu imigrantů bojovat, což se projevilo v prezidentských volbách v roce 2002, kde svou silnou pozici ukázala francouzská krajní pravice. Z těchto voleb vyšel Jacques Chirac jako prezident a začínala se projevovat i kariéra Nicolase Sarkozyho na pozici ministra vnitra. Z této pozice pak v roce 2003 předložil návrh zákona, který zpřísnuje podmínky pro vstup a pobyt cizinců na území Francie. Součástí tohoto zákona bylo i

přijetí směrnic Evropské unie, který se týkal např. imigrantů z EU, kteří díky tomu zákonu mohou žít ve Francii bez povolení pobytu (Danielová 2004).

Po pravicové prezidentské vládě Nicolase Sarkozyho na tento post po dvaceti letech nastoupil v roce 2012 politik prosazující levicovou politiku François Hollande, ale pokračující v zavedené restriktivní imigrační politice (Zlámalová 2014).

### 2.3.3 Integrační politika Francie

Integrační politika Francie vychází z osvojeného modelu integrace – konceptu *asimilace*. Tento koncept, „který předpokládá naprosté začlenění etnické minority do majoritní společnosti státu oproštěním se od jazykových, kulturních a sociálních odlišností menšinové skupiny a přijetím atributů většiny. Dále předpokládá odstranění konfliktu založeného na etnickém základě ztrátou etnické identity skupiny a začlenění se do většinového proudu společnosti“ (Stojarová ,2004).

Definiční znak určující získ občanství je právo *ius soli*, tedy právo územní, podle kterého občanství určuje na základě místa narození<sup>6</sup>.

Samotná imigrační a integrační politika Francie a její uplatňování se děje ve třech úrovních, a to na úrovni nadnárodní, kterou tvoří především zákony EU, národní a velká pravomoc se vyskytuje i na třetí úrovni – úrovni lokální, kterou představují městské rady.

Jako konkrétní případy státní politiky na lokální úrovni jsou např. dávky přidělované cizincům a zprostředkovávání jazykových a jiných rekvalifikačních kurzů (Seidlová 2012).

---

<sup>6</sup> Současná legislativa státu však omezuje i tuto oblast imigrační a integrační politiky a občanství mohou děti imigrantů získat až po 13 letech nepřetržitého pobytu v zemi.

## 3 PRAKTICKÁ ČÁST

### 3.1 Metodologie

Základy mého terénního výzkumu tvoří dvě zúčastněná pozorování, realizovaná v letech 2012 a 2014 a doplněná o polo-strukturované rozhovory (Hendl 1999:98), uskutečněné během mé druhé návštěvy Toulouse.

V září roku 2012 jsme společně s mým kamarádem, který se posléze stal prostředníkem mezi mnou a mými respondenty odjeli do francouzského města Toulouse s vidinou brzkého nalezení práce a tudíž i výdělku. Tato představa se však nenaplnila, a to především z důvodu delšího administrativního procesu při hledání práce, než jsme očekávali. Na druhé straně jsem se ocitla v prostředí mne dosud zcela neznámém a neskutečně zajímavém svým alternativním způsobem života lidí, kteří v té době nebo v době před mým příchodem squat obývali. V takto nabízeném terénu jsem okamžitě využila příležitosti a snažila se co nejpodrobněji s nimi seznámit a zaznamenat informace, které mi zde byly téměř každým okamžikem předkládány. Je zde však nutné uvést, že mnoho informací, jež jsem během svého prvního pozorování seskupila, dostaly své ukotvení v komplexnějších souvislostech až během mé druhé návštěvy. Brzy po mém příjezdu na squat mne pohltil a nemálo překvapil pocit, že mi bylo bez jakýchkoli podmínek nabídnuto a poskytnuto nejen ubytování, ale i bezprostřední možnost členství ve skupině působící kolem squatu. Touto skupinou mám na mysli lidi, kteří buď v době mého prvního výzkumu squat aktivně užívali, což byli konkrétně dva muži kolem 25 let plus již zmiňovaný kamarád, nebo lidé, kteří tento dům obývali dříve.

Druhou část mnou předkládané skupiny tvoří 3 lidé, 2 ženy a 1 muž, z nichž dva přímo tento squat zakládali. I když v době mého pozorování zde již nebydleli, jejich psychická i fyzická soudržnost s touto budovou byla, z jejich výpovědí i samotného chování, naprosto zřejmá. Během mého pozorování se mi neplánovaně naskytla možnost sdílet

prostory jak s částí skupiny žijící na squatu, tak i s těmi, co již bydleli v bytech.

Během mého pobytu na squatu, který trval 3 týdny, jsem prošla jakýmsi procesem “zaučování nováčka“. Ihned po příjezdu nám byl poskytnut jeden ze dvou obyvatelných pokojů. Pro bydlení tu byly zařízeny a využívány tři místnosti a to zmiňované dva pokoje a prostor přilehlé garáže. V domě byla odpojena elektřina i voda.

V následujících dnech jsem se seznámila s některými strategiemi a systémem života zde, či konkrétními podpůrnými institucemi působícími v místní lokalitě<sup>7</sup>, které mne, stejně jako mnoha dalším lidem osidlujícím místní nebytovou lokalitu, umožňovaly pravidelně uspokojovat podstatnou část našich základních potřeb. Z důvodů utracení téměř veškerých peněz za náročnou a nákladnou cestu do Toulouse a obrovské potřeby se po několikadenní cestě umýt, jsme se hned nadcházející ráno po příjezdu (na squat jsme dorazili kolem jedenácté hodiny večer) vydali do nedalekého, asi 2 km vzdáleného, sociálního zařízení, do nějž jsem dále docházela pravidelně každý den až do konce mého pobytu na squatu.

Se systémem místní společnosti a využívanými strategiemi jsem se seznámila přímo v terénu, aktivní spoluúčastí, či vykonáváním konkrétní potřebné strategické činnosti, jejíž obsah mi byl většinou přiblížen až na samotném místě, těsně před samotnou akcí. Větší množství informací jsem však nashromáždila z rozhovorů se členy skupiny, z nichž někteří mají mnohaleté zkušenosti s pohybováním se v různých sociálních prostředích, ve kterých využívají odlišných strategií.

Tyto strategie a jiné důležité informace, poté co jsem zjistila, že najít zde práci nebude tak lehké jak tvrdil můj prostředník, jsem začala pečlivě zapisovat do terénního deníku. Po necelých třech týdnech bydlení ve squatu jsem, za v celku dramatických okolností spojených s vedlejšími účinky léků, které můj spolucestující užíval na zmírnění abstinenčních

---

<sup>7</sup> Zde mám na mysli především zařízení na ostrově La Ramier

příznaků drogové závislosti, byla nucena budovu opustit. Za této situace jsem však okamžitě byla uvítána ve společném bydlení bývalých squatterů a měla možnost pozorovat jejich život po opuštění squatu. Zde jsem pobývala týden. Měla jsem možnost účastnit se Vierky pracovního dne, i být součástí náplně jejich volného času.

Druhá část mého výzkumu se pak odehrávala v prostorách pronajatých bytů respondentů.

Mimo pozorování jsem zde uskutečnila polo-strukturované rozhovory, které jsem z velké části nahrávala na diktafon. Po jednom týdnu trvajícím pobytu jsem se seznámila mimo jiné se současnou situací respondentů a získala konkrétní odpovědi na mé předem připravené výzkumné otázky. Pro upřesnění nesrovnalostí vyllynulých při analýze dat jsem dále využila Skype pro videohovor a facebookovou chatovou konverzaci.

### **Etická stránka výzkumu**

Všichni respondenti byli informováni o zaměření mého výzkumu i jeho účelu a souhlasili s využitím jimi předložených dat v této práci.

### **Výzkumné otázky**

Z mnoha témat, jež mi daný terén nabízel, jsem se rozhodla zaměřit na proces migrace a následné integrace respondentů.

Při hledání perspektivy použitelné pro analýzu popisované migrace, jsem našla v článku autorů Drbohlava a Uherka (2007) formulaci základních otázek, které si podle nich „sociální vědci při výzkumu a finální snaze tvořit teorie musejí klást“ (Drbohlav, Uherek 2007). Tento koncept se mi jevil jako vhodný, a proto jsem se při svém výzkumu snažila nalézt odpovědi na právě jimi formulované otázky, které mne snad dovedou k zařazení daného případu migrace do obecnějšího rámce, nebo ukáží odchylky, kterými se od obecných teorií liší.

Podoba otázek, jak je předkládají autoři je následující:

- „Jaké jsou příčiny migrace, proč k migraci dochází, z jakých důvodů dané skupiny lidí migrují a případně proč migrace v čase trvá nebo proč existuje reemigrace? Kdo jsou ti, kteří migrují a jaké jsou jejich charakteristiky a jak se liší od obecných charakteristik populace z níž odcházejí?
- Jak lidé migrují, skupinově nebo samostatně; je migrace součástí jejich životního cyklu?
- Jaké je jejich chování v cílových zemích migrace: je jejich migrace trvalá nebo dočasná a jaké adaptační nebo integrační strategie zde volí, nebo volit musí?
- Co daná migrace způsobuje – u samotných migrantů, v místě přistěhování i v místě, odkud migrovali?
- Jaké jsou migrační politiky a integrační strategie migračních skupin a institucí v cílových zemích?“ (Drbohlav, Uherek 2007)

Dále jsem v článku *Reflexe migračních teorií* (Drbohlav, Uherek 2007) našla strukturu tří resp. čtyř dimenzí, podle autorů sloužících ke studiu migrační reality:

„1) měřítková - územně-administrativní – z hlediska velikosti, resp. spíše administrativního vymezení prostoru, v němž se migrace odehrává (jde o polaritu vnitřní versus mezinárodní migrační pohyby),

2) měřítková - analytické – v souvislosti s tím, co je primárním objektem studia (polarita „mikropřístup“ - jedinec/migrant versus „makropřístup“ - obklopující struktury/prostředí)

3) vývojová (jde o zohlednění faktoru času, resp. vyspělosti - vymezení industriální versus post-industriální fáze rozvoje společností.

+ 4) V jiné perspektivě je z časového hlediska dále podstatné zohlednění fáze migračního procesu – zda se jedná o premigrační, migrační nebo postmigrační situace“ (Drbohlav, Uherek 2007).



Zatímco první tři dimenze použiji až v konečné fázi hledání vhodného teoretického konceptu, čtvrtá dimenze mne inspirovala již při samotné analýze rozhovorů. Toto rozfázování migračního procesu do tří částí - premigrační, migrační a postmigrační situace (Drbohlav, Uherek 2007) se stalo teoretickým rámcem, do nějž jsem vložila výše zmiňované výzkumné otázky podle období, na které odkazují.

### **Analýza dat**

Všechny informace získané během pozorování z osobních neformálních rozhovorů a poznávání terénu byly přepsány do PC, stejně jako přepisy nahrávaných polo-strukturovaných rozhovorů, jejichž průměrná délka se pohybovala okolo dvou hodin nahrávaného času. Přepsaná data jsem roztřídila podle fáze migračního procesu, na kterou odkazují, a následně vygenerovala informace odpovídající na dané výzkumné otázky.

V kapitole postmigrační fáze jsem pro rozlišení dvou rozdílných období použila termíny *první fáze integrace* a *druhá fáze integrace*. První fáze odpovídá počáteční integraci do minoritní skupiny francouzské společnosti - tvořené v drtivé většině migranty, kdy respondenti využívali nelegální životní strategie jako např. *squatting*, krádeže atd. Druhá fáze integrace pak reflektuje období integrace respondentů do majoritní – autochtonní<sup>8</sup> společnosti Francie s využíváním především legálních životních strategií a zapojením do byrokratického státního systému.

Současně v této kapitole využívám pojmů *strukturální a kulturní integrace*<sup>9</sup> německého sociologa Hersta Essera (např. 2000), který těmito pojmy definoval dvě dimenze sociální integrace.<sup>10</sup>

<sup>8</sup> Vyskytující se v zemi svého původu

<sup>9</sup> Pojmy jsou definované v kapitole Terminologie.

<sup>10</sup> Celkově Esser vyčleňuje 4 tyto dimenze – strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační.

### 3.2 Prostředí výzkumu

Můj výzkum se odehrával ve čtvrtém největším městě Francie a hlavním městě nejrozsáhlejší provincie země, Midi-Pyrénées. V městě, které má 1 117 000 obyvatel a jednu z nejrychleji rostoucích aglomerací provázanou s leteckým a kosmickým průmyslem a samozřejmě přítomností věhlasné ústřední společnosti Airbus, městě Toulouse. Konkrétně se lokalita mého terénního výzkumu nachází na jižním okraji Toulouse, v místě, kde se řeka La Garonne větví a vytváří ostrov La Ramier (viz obr. č.1) (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Toulouse>).

Tato oblast svými charakterovými vlastnostmi odpovídá periférii. Končí zde bytové osídlení města, v okolí se nacházejí staré továrny, převážně již s ukončeným provozem, oblast je etnicky heterogenní a viditelně i fakticky sociálně vyloučená. Jako možný zásadní faktor vzniku místní periférie se mi postupně vyjevovala nehoda, která se zde v minulosti odehrála. Šlo o výbuch v místní chemičce, který srovnal se zemí celý komplex fabriky, a který narušil statiku okolních domů, z nichž se některé staly oficiálně neobyvatelnými a tedy volnými k možnému ilegálnímu užívání squattery.

Spojovacím článkem zdejšího heterogenního sociálního prostoru je již zmiňovaná řeka La Garonne, jejíž oba břehy byly obydleny právě minoritními skupinami, které výhod řeky<sup>11</sup> aktivně využívaly.

Dalším nosným bodem této lokality je nedaleké sociální zařízení na ostrově La Ramier, které je jedním z mnoha institucí poskytovaných francouzským sociálním systémem (viz obr. č. 2, 3, 4). Toto středisko nabízí možnost každodenního využívání služeb, jako jsou např. vydávání jídla, možnosti využití sprchy a pračky, volně poskytovaná pitná voda a poradenské služby týkající se legálního pobytu v zemi, zaregistrování do

<sup>11</sup>

Např. vody, mostů, stromů lemujících břehy řeky

seznamu uchazečů o práci, nebo distribuci informací o finančním ulehčení, na které mají nárok. Toto místo je místními minoritami hojně využíváno, což dokazuje obrovský počet lidí, který šlo během mého výzkumu, před zařízením pravidelně pozorovat.

Jak jsem již uvedla, tato lokalita je značně etnicky heterogenní. Během svého pobytu jsem v bezprostředním okolí squatu zaznamenala čtyři usazené etnické skupiny, jež se od sebe v mnoha ohledech výrazně lišily. Tato difference se ukazuje například v početním zastoupení skupiny, uplatňované etnické exkluzivitě, způsobu obydlování svého stanoviště, způsobech obživy i sociální soudržností, či sociální strukturou ve skupině. Je zřejmé, že skupiny, jež budu dále popisovat, tvoří pouze úzký výběr mnoha etnických skupin, které se v Toulouse opravdu nacházejí.

Nejbližší sousedé<sup>12</sup> směrem do centra se nacházeli asi 300 metrů od squatu. Byla to skupinka 3-5 mužů ve středním věku polské národnosti. Obydlovali stanoviště pod mostem na pravém břehu La Garonny. (viz obr. č. 5, 6), kde měli postavené dva stany a kam si přinesli různé bytové vybavení, které našli ve městě, jako např. gauč, lednici, stůl. Jejich strategie obživy byly spíše nenáročné, stejně jako jejich styl života. Spoléhali se zejména na přídavky, které jako zaregistrovaní obyvatelé od francouzského státu pobírali. Dále občasně somrovali, či popřípadě prodávali štěňata svých psů. Soudržnost členů této skupiny byla na bázi přátelství, nesetkala jsem se zde s příbuzenským propojením. Jejich společná polská národnost zde podle nich není důkazem exkluzivity vůči jiným národnostem, avšak vymezování se vůči určitým etnikům jako jsou Rumuni a současné sounáležitosti s jinými jako třeba s Čechy byla zjevná.

Skupina Bulharů, u nichž jsem zaznamenala více aktivních obchodních vztahů nejen mezi jimi a squatterry, čítala okolo 50- ti členů

---

<sup>12</sup>

Jak uvedli sami respondenti.

propojenými příbuzenskými vztahy a vztahy spřátelených rodin. Zaujímalí stanoviště prokáceného lesíka na pravém břehu La Garonny, od squatu směrem od centra, na kterém parkovali asi se 17 karavany spojenými dekami, čímž vytvořili jakési uzavřené městečko. Jejich hlavní strategie vydělávání si peněz byla především dovoz a prodej levnějších cigaret z Andorry.

Nejpočetnější minoritní skupinou v oblasti byli občané Rumunska. Tato asi 70 členná skupina zaujímalá, z již zmiňovaných míst to nejbližší k centru. Jejich stanoviště se skládalo z několika stanovišť čítajících kolem čtyřicítky stanů (viz. obr. č 7, 8). Jako často využívanou strategii obstarávání si peněz volili žebrání na frekventovaných místech ve městě, jako jsou např. bankomaty, kolony aut na křižovatkách atd. Žebraly především ženy s dětmi. Nelze zde však opomenout i jejich strategii krádeží a následného prodávání kradených věcí na místním trhu. Jejich sociální síť v rámci skupiny tvořily instituty příbuzenství a spřátelených rodin. Byly zde patrné jevy endogamie a etnické exkluzivity na členství v komunitě.

Nejen v oblasti města, ale i v celé Francii je dominantní minoritou, skupina souhrnně nazývaná místními Čechy jako *Áčka*, tedy Arabové (viz obr. č. 9, 10). Jsou to lidé z bývalých francouzských kolonií, tedy především Tunisané, Maročané a Alžírčané. Tito lidé ve Francii mají velmi početné zastoupení - jenom Tunisánů je ve Francii přes 3 milióny<sup>13</sup>, a tvoří zde komplexní strukturu i na pracovním trhu. Byli schopni zde vybudovat své vlastní obchodní společnosti a to nejen v oblasti stavitelství, ale i korporace zajišťující půjčky, či telefonní nebo internetové služby. Tyto firmy však nejsou známy svou loajalitou k zaměstnancům a věrohodností. Na druhou stranu ale zajišťují práci, nejen na černo, pro ostatní minoritní skupiny v oblasti, jako jsou například Češi. S jejich

---

<sup>13</sup> Podle slov člena tuniské komunity, se kterým jsem se během výzkumu setkala.

aktivitou na legálním pracovním trhu jdou však s rukou v ruce i s působením na ilegálním trhu, kde jde především o prodej lehkých a tvrdých drog, zbraní atd. Po rozhovoru se skupinou Tunisánů, jsem zjistila, že drtivá většina z nich si do Francie přijela pouze vydělat peníze, které po návratu domů využijí pro nákup strojů na obdělávání jejich nemalých pozemků, které doma v Tunisu vlastní.

Poslední mnou uvedenou minoritní skupinou z oblasti ostrova La Ramier bude komunita českých squatterů (viz následující kapitola).

Na tomto místě je však nutné uvést, že tyto mnou nasbírané informace jsou především z roku 2012, kdy v zemi vládl ještě se svou sociální politikou prezident Nicolas Sarkozy. V tentýž rok nastoupil na jeho místo nově zvolený prezident Francois Hollande, který dal do pohybu změny, jež se bezprostředně týkaly i mnou zkoumané oblasti (Chýlková 2012). Při mé druhé návštěvě Toulouse, roku 2014 jsem totiž již stanoviště Rumunů a Bulharů nenalezla. Nejen těmto minoritám byl dán zákaz obývání volných prostor města a poté, co obdrželi peníze na cestu domů, jich byla většina ze země vyhoštěna. To se netýkalo lidí, jež byli ve Francii vedeni v registru státu, a proto zde např. polská minorita, která měla vyřízené pobytové papíry, mohla zůstat.

## 4 ANALYTICKÁ ČÁST

### 4.1 Analýza rozhovorů

#### 4.1.1 Premigrační fáze

Do této skupiny řadím okruhy otázek týkající se charakteristiky migrantů a příčin migrace. Konkrétně budu odpovídat na otázky:

- a) Kdo jsou ti, kteří migrují; jaké jsou jejich charakteristiky?
- b) Jak se liší od obecných charakteristik populace z níž odcházejí?
- c) Jaké jsou příčiny migrace, proč k migraci dochází a z jakých důvodů dané skupiny lidí migrují?
- d) Je migrace součástí jejich životního cyklu?

- a) **Kdo jsou ti, kteří migrují; jaké jsou jejich charakteristiky?**

##### 4.1.1.1 Představení respondentů

###### Márty

Čtyřicetiletý muž pocházející z Litoměřic. Po rozvodu jeho rodičů vyrůstal u svého otce, který mu díky své poměrně vysoké funkci u tehdejší kriminální policie dokázal poskytnout dobré zázemí. Má absolvované 2 roky v učebním oboru truhlář, který však v šestnácti letech opustil. Z nadcházejícího třináctiletého vztahu se svou bývalou partnerkou má dvě děti. Po rozchodu se dostal na ulici mimo jiné i do města Plzně. Zde potkal Petru, s kterou se rozhodl naplnit svůj plán o emigraci. Hlavním důvodem k tomuto aktu byla snaha o lepší ekonomickou situaci, ze které by byl schopen platit přídavky na své děti, což se mu kromě jiného podařilo.

### Petra

Další účastnicí první vlny migrace je Petra. Tato osmadvacetiletá matka tříleté Natálky se narodila v Sušici, kde také začala studovat na zdejším gymnáziu. Toto studium však musela ukončit z důvodu léčení své drogové závislosti. Po absolvování této léčby začala pracovat na statku s koňmi a následně přijala podnájem v Plzni, kde se stala zaměstnankyní zverimexu. Po krátké době se podruhé dostala do prostředí narkomanů, kde potkala Mártýho a rozhodla se s ním odjet ze země.

### Michal

Michal je třicetiletý rodák z Plzně. Jeho život před emigrací se odehrával téměř výlučně v Plzni a jejím blízkém okolí. Po dokončení zdejší základní školy se snažil uchytit na několika učilištích v oborech truhlář, automechanik a plynář, ale neúspěšně. Po období studia začal pracovat buď v zaměstnaneckém poměru, nebo jako brigádník. V době před odjezdem žil spíše noční život odehrávající se v plzeňských ulicích mezi narkomany.

### Vierka

Tato respondentka pochází ze slovenské Povážské Bystrice a její 26 let. Poté co na Slovensku absolvovala základní školu a načerpala své první zkušenosti s drogami, se v době, kdy z převážné výchovy svých prarodičů přecházela do péče své matky, s matkou odstěhovala do Plzně. I přes svou touhu studovat střední zemědělskou školu a dále pracovat se zvířaty, se přihlásila na učební obor dámské krejčové, který úspěšně absolvovala. Následně se však v Plzni dostala podruhé do kontaktu s tvrdými drogami a dostala se do kriminálního prostředí, ve kterém zůstala do své emigrace.

**b) Jak se liší od obecných charakteristik populace, z níž odcházejí?**

Od většinové populace České republiky se respondenti liší především faktory, jež doprovází aktivní užívání drog:

„ ...V době před odjezdem do Francie sem se zdržoval většinou mezi feťákama, flákal se po barech a lítal po nocích se známejma...“(Michal)

„ ...pohybovala jsem se mezi fetama to je jasný....živila se jako čorka min 1500 Kč na den...“(Vierka)

„ ...stýkala jsem se převážně s plzeňskými punkáči, feťáky, zloději...“(Petra)

**c) Jaké jsou příčiny migrace, proč k migraci dochází a z jakých důvodů dané skupiny lidí migrují?**

Z uvedeného vyplývá, že jedním ze dvou hlavních příčin k migraci byla závislost na drogách resp. především pervitinu. Závislost na drogách měla u každého z mých respondentů, vzhledem k odlišnému celkovému stavu a situaci, specifické následky, a tedy i specifickou podobu faktorů, jež je přinutily emigrovat.

V Mártýho případě dlouhodobé užívání drog (jeho i jeho partnerky) a pohyb ve společnosti narkomanů vedlo ke ztrátě ekonomického kapitálu, hospitalizaci v psychiatrické léčebně, životu na ulici, dluhům, trestnímu stíhání, krádežím, přerušení kontaktu s dětmi, zdravotním problémům, aj. Všechna tato negativa se samozřejmě odrážela na psychickém stavu jedince.

Petry první kontakt s pervitinem sice netrval dlouho, ale znamenal hospitalizaci v léčebném zařízení a ukončení respondentčina studia na gymnáziu. Neméně zásadní byl i druhý kontakt s touto drogou, který vedl



ke ztrátě zaměstnání, bytu, kontaktu s širším okolím, ztrátě motivace a byl završen emigrací.

Stejně jako Petra, se také Vierka dostala do prostředí tvrdých drog dvakrát. Poté, co s matkou musela opustit Slovensko, se prostřednictvím migrace poprvé vymanila z vlivů tamějšího sociálního okolí a ukončila tak sérii svých drogových pokusů. Jako jediná z mých respondentů úspěšně dokončila středoškolské studium a obdržela výuční list. Avšak bezvýznamnost získání osvědčení v oboru, který jedince nijak neoslovuje a kterým se nechce aktivně zabývat, se ukázala v zápětí, kdy se po ukončení studia vrhla do sociálního prostředí narkomanů. Následovalo období užívání pervitinu, tedy období psychické rozpolcenosti, přespávání na ubytovnách a kriminální činnosti. Právě tyto faktory pak vedly Vierku k emigraci.

Respondent Michal se před emigrací v drogovém prostředí pohyboval již dlouhou dobu. Svůj čas věnoval převážně aktivitám spojeným s užíváním drog a stýkal se víceméně pouze s narkomany. Faktory vyvolávající rozhodnutí o emigraci také vyplývají téměř výhradně z této sociální situace. Vedle faktorů, které jsem uvedla u Vierky se Michalovo případě přidávají dluhy ze sociálního a zdravotního pojištění a MHD, psychická „otrávenost“ vycházející z přítomného dlouhodobě deprimujícího sociálního okolí.

Finanční situace členů skupiny byla dalším často zmiňovaným aspektem příčiny migrace. Tři ze čtyř mnou zkoumaných respondentů totiž uvádí, že v době před odjezdem měli dluhy, které se týkaly především zvyšování dlužné částky kvůli neplacení sociálního a zdravotního pojištění<sup>14</sup> Abychom vytvořily kompletní rámec dlužných částek členů popisované skupiny, musíme ho doplnit ještě o dluhy z

---

<sup>14</sup> Nutnost platit sociální a zdravotní pojištění v ČR, např. v protikladu s Francií, sebou nese v našem státě častý doprovodný jev nezaměstnaných - systematické zadlužování. Absence vlastnění peněžního kapitálu na jakékoli poplatky a současné nevyužívání služeb těchto institucí vede mezi členy této třídy k vytváření přirozeného odporu k placení těchto položek.

pokut na městské hromadné dopravě a dluhy z neplacení výživného tzn. alimentů, které již v době před odjezdem nabývaly institutivně sankční povahu v podobě nepodmíněného trestu, tedy nástupu do vězení.

Shrnu-li tedy celou výchozí situaci, rozhodnutí k emigraci stálo na dvou pilířích. Prvním byla snaha vyvázání se z drogového prostředí a následně ze samotné závislosti. Druhým stěžejním pilířem pak bylo úsilí o zlepšení konkrétně ekonomické situace popř. zlepšení ekonomické situace svých dětí.

*„...když jsem v Čechách nemakal, tak jsem buď kradl a fetoval nebo somroval a chlatal...můj život neměl moc smysl žít tak jak jsem ho žil, tak jsme se rozhodl odjet a zkusit štěstí jinde, když mi náš stát nabízel tak málo jako makat abych jen přežil ...“(Márty)*

K příčinám druhé vlny migrace lze navíc přiřadit usnadnění celého procesu stěhování a začlenění, díky prvními migranty vybudovanému zázemí a poskytnutí možnosti přepravy do cílové lokality.

#### **d) Je migrace součástí jejich životního cyklu?**

Vzhledem k tomu, že důvody k migraci pramenily ze snahy řešit špatnou životní situaci se domnívám, že migrace byla součástí životních cyklů mých respondentů resp. fáze dospívání.

### **4.1.2 Migrační fáze**

V této části je důraz kladen především na podobu samotné migrace.

- a) Jak lidé migrují, skupinově nebo samostatně?
- b) Jaké jsou migrační politiky migrantů, migračních skupin a institucí?

#### **a) Jak lidé migrují, skupinově nebo samostatně?**

Mnou popisovaná migrační skupina migrovala ve dvou vlnách. Nejdříve se v roce 2002 rozhodli emigrovat Petra s Mártym a v roce 2010 i druhý pár, Vierka s Michalem.

*„ ...S myšlenkou odjet ať sám nebo s někým jsem se probouzel třeba rok než jsem to uskutečnil, a uskutečnil s báječnou ženskou... ”(Márty)*

### **b) Jaké jsou migrační politiky migrantů, migračních skupin a institucí?**

Najít lokalitu, kde by respondenti sehnali práci bylo prvopočátečním bodem migrační politiky skupiny. Výběr lokality byl dále podmíněný téměř nulovým počátečním kapitálem, což vede k nutnosti najít lokalitu, která bude zpočátku vyžadovat minimální peněžní vklad, tedy kde nebudou platit za bydlení a stravu. Z tohoto důvodu hledali lokalitu, kde by mohli obývat veřejný prostor, či neobydlenou budovu – squat. Později se tyto faktory vyjevily jako neúplné a musely být doplněny o možnost využívání sociálních služeb kvůli hygieně.

Výběr cílové lokality byl stanoven, když se Márty dozvěděl o skupinách českých squatterů ve španělském městě Malaga a katalánském pobřeží Costa Brava. Španělsko se však jevilo jako vhodná lokalita již předtím, a to díky obecně známé možnosti pracovat na zdejších zemědělských půdách jako jsou ovocné sady a vinice.

Z těchto důvodů se tedy v roce 2003 rozhodli opustit Českou republiku a vyrazit směrem na Španělsko. Kvůli zvolenému způsobu dopravy – využívali autostop, byli nuceni zakládat provizorní stanoviště<sup>15</sup>. Cíl cesty byl však stále stejný a proto se po odmítnutí vrátili k původnímu

---

<sup>15</sup> Stanoviště, kde se na své cestě zdrželi déle než museli, bylo město na jihu Francie – Montpellier, kde potkali místní komunitu squatterů

plánu dojet do Španělska, konkrétně směřovali do Valencie a později Barcelony, kde se jim však cíle začaly vzdalovat:

*„...Pak jsme jeli do Barcelony. Tam jsme zjistili, že to tam je hrozný na žití. V tý Francii je to o hodně jednodušší. Jídlo tady máš, prachy tady ale nevyděláš...”(Petra)*

Konečné nenaplnění původních plánů ve Španělsku bylo zapříčiněno, vedle nemožnosti uspokojit své hygienické potřeby (myli se buď na veřejných záchodcích, nebo ve studeném moři) a obstarávat si peníze ve městě, především následně zjištěnými skutečnostmi

Z místní situace totiž vyplynulo, že možnost získání práce ve španělském zemědělství je podmíněna schopností mobility z města na venkov, což se ukázalo jako velký problém hlavně díky absenci vlastního auta a současnou přítomností jejich psa, který ve Španělsku nesmí do vozů hromadné dopravy ani taxíku. Druhým důvodem pak bylo zjištění, že získání takovéto brigády je v drtivé většině případů podmíněno vyjednáním si tohoto postu již na dlouhou dobu dopředu.

Tyto negativní jevy, které se rychle ukázaly jako push faktory vedoucí k opuštění Španělska uvedla respondentka v jednom z uskutečněných rozhovorů:

*„....Když nemáš peníze na ten začátek, tak nemůžeš z města, protože tam si ty peníze nevyděláš. Hlavně jsme zjistili, že když chceš takovouhle brigádu, tak si to musíš zamluvit dopředu. Ne že tam přijedu a jdu makat. To jsou lidi, který to maj zmluvený třeba půl roku před. Taky máš psa, neměli jsme auto, tak jak chceš objíždět nějaký vesnice, když nemáš auto...“(Petra)*

Z těchto důvodů se rozhodli opustit Španělsko a využít dříve poznaných pull faktorů Francie. Zde jejich hledání vhodné lokality skončilo ve městě Toulouse, kde se jim nabízely možnosti využívání sociálních služeb, obývání veřejného prostoru i dostačující peněžní zisk.

### **4.1.3 Postmigrační fáze**

Vzhledem ke komplikovanému procesu integrace migrantů v cílové zemi a jeho zásadním důsledkům je část postmigrační fáze migrace rozdělena do několika sekcí.

- a) Jaké jsou příčiny trvání migrace resp. reemigrace?
- b) Jaké jsou adaptační a integrační strategie migrantů, migračních skupin a institucí?
- c) Jaké jsou důsledky migrace u migrantů, v cílové lokalitě a zdrojové lokalitě?

#### **a) Jaké jsou příčiny trvání migrace resp. reemigrace?**

Vzhledem k tomu, že všichni moji respondenti ve Francii setrvávají, převládají u nich pozitivní dopady emigrace. Všichni se shodnou na tom, že jim cílová země zatím nabízí lepší podmínky pro život než by měli v České republice, a to zejména po ekonomické stránce. Důležitý je i odstup od prostředí tvrdých drog, jež si v cílové lokalitě udržují. U Petry se k ekonomickým důvodům přidávají i lepší podmínky pro výchovu její dcery.

#### **b) Jaké jsou adaptační a integrační strategie migrantů, migračních skupin a institucí?**

### 4.1.3.1 První fáze integrace

#### 4.1.3.1.1 Strukturální integrace

##### 4.1.3.1.1.1 Strategie obživy

V prvních letech ve statusu cizince uplatňovali především strategie obvyklého somrování a krádeží, jež měly často důmyslnou podobu.

*Somrování*<sup>16</sup> probíhalo především v obecně praktikovaných vzorcích. Zezačátku pomocí tabulí s nápisy říkajícími co potřebují a na co to potřebují, později, po osvojení základních frází, uplatňovali i verbální způsob žebrání.

*„ .... Jako já si stoupla na tax a během odpoledne jsem měla třeba 30 euro, plus cigá, dostáváš cigá, dostáváš peníze...“ (Petra)*

Avšak mimo tyto zaběhlé praktiky si vymysleli, či okoukali i specifické formy tohoto způsobu přivýdělku:

*„... Ušil jsem si kostým batmana z věcí, které ve sběrných dnech, mohli lidi vyházovat a nechávat na ulici, takže se zde dalo sehnat mnoho věcí...“ (Márty)*

Jak dále respondent uvádí, tento kostým mu vydělával kolem 30-40 eur za večer. Slabinou této strategie však byla její krátkodobost, protože lidé po čase nechtěli platit za něco, co již jednou viděli.

Další strategií z oblasti žebrání je výroba popelníků z plechovek, kterou Márty odkoukal od místních Poláků a černochoů, avšak vyžadovala značnou zručnost. Do doby, než se i tato strategie okoukala, přinášela českým migrantům okolo 20-30 eur denně.

---

<sup>16</sup> Viz. kapitola Terminologie.

Další směnitelnou komoditou, jež jim přinesla jednorázový peněžní obnos a s níž se můžeme nejen v ulicích Toulouse setkat, jsou štěňata. Z obecně registrované skutečnosti, tedy přítomnosti psa u lidí žijící alternativním způsobem života (v tomto případě mám na mysli především života na ulici) vyplývá i fakt, že tito lidé občasné disponují i štěňaty od těchto psů. U mnou uváděných respondentů šlo konkrétně o čistokrevná štěňata rotvajlerů, jejichž prodejní cena se pohybovala kolem 50 až 100 eur. Je však nutné dodat, že v tomto konkrétním případě šlo především o poskytnutí možnosti jejich feně mít štěňata a posléze si jedno nechat, což se nenaplnilo z důvodu krádeže dvou posledních štěňat:

*„ ....Dvě poslední štěňata z 9 nám ukradli – přijel nějaký černoš s trubkou...“(Petra)*

Z celé této situace můžeme odvodit osobní i finanční hodnotu, jež tito psi mají.

Další uplatňovanou strategií, jež používala především Petra, bylo vybírání lístků u metra. Pod záminkou nutné cesty metrem z různých důvodů, vybírala platné lístky od lidí, které posléze měnila za peníze s jinými kolemjdoucími či přímo v trafikách, kde je byli ochotni vykupovat.

V oblasti strategie krádeží šlo především o krádeže oblečení, parfumerie či oblečení, jež dále prodávali na vytipovaných místech na ulici nebo v barech. Mimo tyto stěžejní komodity zde však uvedu i krádeže pohledů. Tato strategie obnášela systematické a promyšlené chování pramenící v možnosti jejího opakování.

*„...Brali jsme jen pár vzorků, aby to nebylo nápadný a mohli jsme se vrátit...Na jiném místě jsme je pak prodávali....Denně to bylo tak 200 pohledů, což dělalo kolem 30 eur...“(Petra)*

Všechny strategie se však netýkaly pouze obstarávání si peněz. Možnost přímého obstarávání si jídla bez nutnosti jeho nákupu, uvádí respondentka v následující výpovědi:

*„... Na parkovišti přijel autobus a tam turisté vyhazovali svoje svačiny, co dostali v buse, nerozbalený, nedotčený. Třeba 30 čerstvých, nových svačín. Nebo obchodáky vyhazovaly spoustu jídla – když nás viděli, tak to neházeli do kontejnerů, ale dávali nám to v taškách, z těch jsme vybrali, co se dalo. Ne zkažený maso....“ (Petra)*

Období, kdy výše popsané strategie tvořily jedinou oblast příjmu cizinců však nebylo zvláště dlouhé, což uvádí respondentka v následném výňatku z uskutečněného rozhovoru:

*„.....Pak už to nebyl jenom somr, že jo. Pak jsme měli i auto a jezdili jsme vlastně tu Andorru<sup>17</sup> pro cigá. To jsme taky dělali dlouho. Takže ten somr jako snad první dva roky a pak už to byla ta práce, ta Andorra, občas somr, že jo. Děláš všechno. Ale vždycky jsme si ušetřili na ty prázdniny, jeli jsme do Čech nebo do Holandska. ...“ (Petra)*

#### **4.1.3.1.1.2 Způsob bydlení**

Vzhledem k nepravidelnému a nejistému příjmu byl pronájem či nákup bytových prostor vyloučený. Zejména z tohoto důvodu, k němuž se ale individuálně přidávají důvody osobní a právní, se bydliště mých respondentů dost často měnilo.

V počátečním období této fáze integrace bylo zřejmě nejvíce využívaným přístřeším stan, který dotazovaní volili na více různých místech ať již v Montpeliér, v Barceloně nebo právě v Toulouse. Diferencujícím znakem na těchto stanovištích byla především podoba

<sup>17</sup> Tuto strategii rozpracuji blíže v kapitole týkající se druhé fáze integrace.



jeho bezprostředního sociálního okolí, podle něhož jsem stanoviště rozdělila do dvou skupin. První skupinou jsou stanoviště poskytující soukromí, která jsou většinou lokalizována v odlehlých prostorách na okraji města nebo přilehlých sférách mimo město. Tato stanoviště v některých případech umožňují ponechat zde svůj stan trvale po dobu celého jeho okupování, s čímž souvisí maskování a tvoření přírodních zábran proti případnému odhalení a vykradení stanoviště kolemjdoucími.

*„.....Po třech dnech jsme se ale přestěhovali jinam, kvůli soukromí.... Z křoví a větví jsme si postavili zástěnu, za kterou jsme dali stan a měli svoje soukromí, svůj prostor....“ (Petra)*

V jiných případech je však každodenní nutností skládat stany a ukrývat věci, které by na cestě do města překážely a které nebylo kde jinde zanechat.

Druhou skupinou stanovišť stanů tvoří stanové tábory, jichž byli moji respondenti součástí. Tyto lokality jsou zdrojem sociální interakce a kontaktů – tedy sociální sítě tvořící sociální kapitál, který dle Bourdieuho lze přeměnit na kapitál kulturní a především ekonomický (Bourdieu 1998:14). Není tedy zcela náhodné, že první mými respondenty zvolenou lokalitou po příchodu do Toulouse byla právě takovýto tábor.<sup>18</sup>

*„....Pak jsme přijeli do Toulouse, kde jsme spali u řeky s pankáčema....s Francouzema a pár Čechama...“ (Petra)*

V dalších zmínkách o stanových táborech můžeme zaznamenat mimo jiné tamější častý výskyt cizinců polské národnosti a ze španělského prostředí přítomnost cizinců pocházejících z Portugalska.

<sup>18</sup> Lokalizace tohoto stanoviště se nachází na místě, které uvádím v kapitole věnované popisu prostředí výzkumu, jako lokalitu, kterou okupovala rumunská komunita.

Největší nevýhodou stanových přístřeší je zima. Proto před nadcházejícími zimními měsíci měli squatteři vždy snahu najít jiný prostor k obývání.

Další formou bydlení, jež respondenti využívali, byly tzv. *kabany*:

*„...My jsme bydleli i pod mostem, kde byly ze dřeva postavený kabany... Pod mostem byly na dvoumetrových kládách postavený místnosti..... Jak přišla voda, tak jak to bylo na těch vysokých kládách tak tam nedosáhla.... sice jsi nemohla jít do města, ale aspoň si byla v suchu....“ (Petra)*

Z předešlého vychází, že tento způsob bydlení byl tedy výhodnější než stan. S tím však souvisí nutnost ochrany a střežení takového stanoviště, o čemž se přesvědčili i moji respondenti, kterým v době krátkého pobytu v ČR stanoviště zabrali Arabové.

Častým, zejména bulharskými občany, využívaným způsobem bydlení jsou obytné automobily. Do této kategorie řadím vozy různých typů, jako jsou karavany, obytné přívěsy, kamiony<sup>19</sup>, osobní vozidla aj. Tato vozidla lze spatřit ve více lokačních kontextech. Mohou zaujímat pevné stanoviště na strategicky výhodném místě např. parkovišti v blízkosti sociálního zařízení, kde poskytují zázemí přilehlým stanům. Někteří lidé však samostatně využívají autem poskytovanou možnost mobility. V neposlední řadě, při větším počtu karavanů patřícím jedné komplexní komunitě, můžeme zaregistrovat vybudování jakéhosi “města”, kde jsou místo domů právě karavany a jehož ulice, tedy uličky mezi karavany, jsou zastřešeny různými dekami a přehozy.

Jako poslední způsob alternativního bydlení, který zde uvedu a kterým se budu zabývat podrobněji je *squatting*. Tento pojem je běžně překládán jako “většinou neoprávněné obsazování prázdných domů a

<sup>19</sup>

Termín užívaný pro označení upravené obytné dodávky.

jejich obydlování“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Squatting>), přičemž se jedná především o obsazení domu, který je již dlouhou dobu nevyužívaný.

V prostředí mimo Českou republiku se mnou popisovaní respondenti dostali do čtyř nelegálně užívaných budov. Vzhledem k participaci dotazovaných, jsem tyto lokality rozdělila na dvě skupiny. Na jedné straně zde leží budovy, které respondenti pouze navštívili a po krátký čas obydlovali. Sem patří dům v Montpeliér, jež ležel blízko hlavního nádraží a jež poskytoval přístřeší asi 50 squatterům a dále budova okupovaná především squattery české národnosti v Cascasonne:

*„....jeli jsme do Carcasonne, tam byla prostě obrovská vila, kde bylo asi 20 nebo 30 Čechů a moraváků.... všichni feťáci....“*(Petra)

Tento squat z důvodu několikanásobného vyhoření již neexistuje.

Na druhé straně zde uvedu squatterské lokality, na jejichž zabránění a následném upravování se respondenti podíleli.

První byla budova přímo v centru města asi třicet metrů od jejich taxi.

*„...Takže jsme byli v baráku, ze kterého pak udělali školku, kam chodila Natálka....“*(Petra)

Upozornil je na ní člověk, který patřil do stejného sociálního pole jako oni a s kterým byli v době začátků integrace v Toulouse v kontaktu<sup>20</sup>.

*„...Říkal, že je tam barák, ve kterém nikdo nebydlí. Akorát, že je tam alarm, tak jsme zneškodnili alarm tak, že jsme ho ponořili do kbelíku s vodou a ono i přes tu vodu to hrálo ještě dva dny...“*(Petra)

---

<sup>20</sup> Posléze se s tímto jedincem setkáme ještě jednou v situaci, kdy sehnal Rudovi práci.

Nově příchozí obyvatelé tvořili tři Češi a jejich pes. Později přijali další členy – čtvrtého Čecha a jeho kamaráda, francouzského kytaristu se svou drahou kytarou, občany polské národnosti aj.

*„...Byli jsme tam 3, pak nás tam bylo třeba i 12..“(Márty)*

O oblasti společných ekonomických jevů, které měly mezi obyvateli squatu probíhat a na které jsem se chtěla na počátku mé práce zaměřit (konkrétně šlo o průběh směny, reciprocity, sdílení, fenoménu daru a jiných praktik týkajících se alternativního způsobu ekonomiky v rámci squatu), jsem se dozvěděla následující:

*„...Když to bylo tak, s téma Polákama se moc jako bavit nedalo. My jsme se bavili s tím Rudou, víš, že se třeba nakoupilo, že jsme se sešli, zhulili jsme se, kluci dali pár piv a tak.... Jako nějaký večere, to tam fakt nikdo neřešil, všichni akorát aby měli flašku vína....“(Petra)*

I přes neustálé upozorňování na možnost odhalení squatu s následným vyhoštěním z něj, přičemž zdůrazňovali nutnost nenápadných příchodů a všeobecně tichého chování, se menšině squatterů nepodařilo ostatní obyvatelé domu ukáznit a squat byl po necelých čtyřech měsících uzavřen.:

*„...protože to bylo naproti paneláku, tak jsme chtěli, aby všichni dávali pozor, aby chodili tak, aby se o nich nevědělo. Jenže to řekni ožralému Polákovi... Kamil s Mikou ty káceli na zahradě dřevo...víš, jak ty lidi neměli vědět, že tam jsme. Samozřejmě, když se to dozvěděli, tak nás hned přijeli vyhodit, přišel tam nějaký architekt s opravářskou firmou myslím...“(Petra)*

Druhý squat, který v Toulouse vybudovali, se na dlouhou dobu šesti let stal nepostradatelnou součástí jejich života. Do něj také přivedli druhou půlku mnou analyzované skupiny a současně sloužil i jako můj přechodný

domov po dobu výzkumu. Nacházel již mimo prostředí centra města<sup>21</sup>, což samozřejmě nebyla jediná výhoda, kterou jim tento dům nabízel.

#### 4.1.3.1.1.2.1 „Náš squat náš domov“

V roce 2006<sup>22</sup>, po dvou měsících bydlení ve stanu, našel český spoluobyvatel stanového tábora, jehož byli součástí i dva moji respondenti, neobydlenou budovu na okraji Toulouse (viz obr. 11,12,13).

*„....Ve stanovém táboře tam s náma byl jeden Čech Dan, úžasnej člověk. On furt někde chodil a právě on našel ten barák. Přišel za náma, že támhle našel barák, jakože dobrej squat, ukázal nám ho a odjel pryč už na furt...“*(Márty)

Po vniknutí a obhlédnutí domu Mártý s Petrou budovu vyklidili a vydezinfikovali. Následně dům zajistili, udělali dveře, vybudovali krb a postupně dodávali zařízení domu. Přívody elektřiny i vody zde byly odpojeny, což řešili pomocí svítidel na pohybové čidlo, jinými svítidly na baterie či vánočním osvětlením. Voda se pak, kromě krátkého využívání venkovní sprchy, jejíž využívání však bylo squatterům brzy zakázáno, se nosila v barelech buď z asi 2 kilometry vzdáleného sociálního zařízení Ramier nebo z asi stejně vzdáleného volného vodního zdroje v podobě kohoutku v prostorách parku místního kajakového klubu. Dům byl sice dvoupatrový, ale squatteři obývali pouze horní patro. Zde se nacházely tři místnosti a koupelna, z nichž v době mého výzkumu byly zařízené a obývané dva pokoje. K domu také patřil prostorný balkón, na který se vcházelo z jednoho pokoje. Velkou slabinou zde bylo řešení ukládání odpadu. Jelikož zde samozřejmě nebyl zajištěn městský svoz odpadu, i přes snahu odpadky odnášet do jiných popelnic, se odpad kupil v zástřeší pod domem, kde na něj ze silnice nebylo vidět.

<sup>21</sup> Jeho přesnou lokalizaci uvádím v kapitole Prostorové lokalizace výzkumu.

<sup>22</sup> V tuto dobu Mártý již rok pracoval.

Vrátím-li se k zařízení domu, bylo zde kromě elektrických spotřebičů a zařízení koupelny téměř vše, co bychom v obývaném domě čekali. Byly zde postele, matrace, pracovní stůl, skříně, zrcadla, židle, zahradní nábytek, gril, kuchyňské nádobí aj. Dále čeští obyvatelé squatu vlastnili DVD, video, PSP a mobilní telefony. Tato zařízení nabíjeli na Ramier nebo v autech. Co se týká samotného bydlení v domě, dům měl kvůli výbuchu místní chemičky narušenou statiku a byl v tomto stavu úředně neobyvatelný. Nicméně s majitelkou domu byl Márty v kontaktu a na základě jejich ústní domluvy měli povoleno tento dům využívat.

Obyvatelé squatu se v průběhu času měnili:

*„.....byl tam s náma Bruta, to je jeden Polák, pak tam s náma byl Jimmy, pak ještě jeden Čech. Víš ono se to střídalo. Jeden odešel, druhý přišel. Tak když vidíš nějakého Čecha, tak ho samozřejmě pozveš ne, jako nenecháš ho spát někde..Ty Poláky, ty jsme znali už od té doby, co jsme byli tady. Jimmy s tím se pak Márty popral.....“(Petra)*

Mimo Poláky a Čechy vzali také respondenti k sobě domů i portugalskou rodinu, kterou Márty potkal na Ramier a kteří bydleli se svými třemi dětmi ve stanu u řeky. Ani toto spojení však nedopadlo dle představ. Rodinu po dvou měsících bydlení uvnitř domu byl kvůli hluku a nepořádku dohnán přemístit do přilehlé garáže a následně vyhostit úplně.

Z uvedeného vyplývá, že obyvatelé squattu nejspíš netvořili dlouhodobou, pevnou a spolupracující komunitu. To dokládá i Petry odpověď na otázku týkající se spolupráce těchto squatterů:

*„...když jsme pak byli na squatě, tak si každý jel sám na sebe. Třeba jsme vyvenčili psy, zapálili brko, ale jako, že bysme vařili to né. Spíš každej na sebe, protože oni jsou pak takový, vychcaný Poláci. Oni nakoupí chlast a jí u tebe.... Já tady nebudu somrovať na nějaký Poláky...“(Petra)*

Mezi poslední nově příchozí obyvatele squatu již patří Vierka a Michal, kteří sem přijeli v roce 2010. Brzy po jejich příchodu se Petra odstěhovala a s malými pauzami žili v domě, až do odstěhování Vierky a Mártýho, ve třech. Důkaz, že to ne vždy fungovalo, nacházím v jedné výpovědi:

*„...V garáži jsme měli „trucovnu“, když jsme se navzájem vytočili, mohl ses tam jít zavřít..většinou na pár dní...“*

Po roce tohoto soužití se Mártý a Vierka odstěhovali do společného podnájmu. Na squat posléze přichází ještě jeden Čech a můj spolujezdec, ale kromě Michala již squat neměl trvalé obyvatele.

V loňském roce, tedy v roce 2013, byl během Michalovy dovolené, kdy byl dům opuštěný, squat zabrán skupinou Rumunů. Po jeho návratu bylo vybavení domu rozkradené a dveře i okna rozbité. I přes jejich následného vyhoštění z domu se skupinka Rumunů stále do domu vracela. Po nějakém čase od svého návratu tedy Michal z důvodu bezpečí svého i svých věcí budovu opustil.

Historie samotného squatu končí krátce poté. Skupinka nebyla schopná udržet svůj pobyt zde v tichosti a po stížnostech sousedů<sup>23</sup> přijela policejní hlídka, která dům vyklidila a následně zabetonováním dveří a oken zabezpečila proti dalšímu obývání (viz obr. č. 14). I přes tyto policejní úkony jsme v době mé druhé návštěvy Toulouse v garáži squatu potkali jednoho muže, který zde nejspíše přebýval v garáži.

#### **4.1.3.1.1.3 Využívání sociálních institucí**

Skrze sociální zařízení Ramier nacházející se v blízkosti popisované lokality si čeští imigranti byli schopni do čtrnácti dnů vyřídit podklady pro

<sup>23</sup>

Na hluk a zvýšený počet krádeží v okolí.

legální pobyt v zemi<sup>24</sup>, zajištění bezplatné lékařské péče, jež Francie nezaměstnaným nabízí a zaregistrování do seznamu uchazečů o práci. Mezi další služby poskytované tímto zařízením, kterých respondenti využívali, patří možnost využití sprchy, pračky a jednou denně rozdávaného jídla.

Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, měl Mártý jako imigrant pocházející ze země EU, kterému bylo víc jak 25 let nárok na státní podporu ve výši 420 eur měsíčně. O možnosti poskytnutí či neposkytnutí této finanční podpory v územním prostředí města rozhodovala daná městská rada, což mělo za následek rozdílné podoby finanční podpory v různých městech v rámci státu. Tyto přídatky poskytované městem Toulouse se však během pár nadcházejících let zrušily a to především z důvodu shlukování se cizinců v tomto městě právě s úmyslem pobírání této podpory:

*„.....To bylo vlastně ještě tak, že Mártý tu podporu dostal, jeli jsme do Carcassonne<sup>25</sup>.....Když jsme tam přijeli a řekli jim, že máme tu podporu a oni to v Carcassonne nedávali, tak se všichni ti Češi se sebrali a jeli do Toulouse na tu podporu. A jak byl ten nával těch asi třiceti Čechů, tak to pak zrušili. Protože jim došlo o co jde víc jako Poláci, Češi... Těm, kteří už to měli, těm to nechali, ale nadávali nový. Takže mě když pak bylo 25, tak už jsem to nedostala...“(Petra)*

#### **4.1.3.1.2 Kulturní integrace**

Kulturní integrace představovala z části využití vzorců jednání, jež si přinesli z České republiky, z části osvojování si francouzského jazyka a z

<sup>24</sup> V té době ČR ještě nebyla součástí EU.

<sup>25</sup> Do prostředí squatu, jež jsem uvedla výše.



části pak přijetí znalostí a hodnot přijímaných tamější minoritní společností a následné jejich využití pro svůj osobní prospěch.

Jako nejcennější komodita, která umožňuje vnik a uchycení, se v nové společnosti se ukázaly informace o možnostech pobytu v daném prostředí. Jedná se např. o informace týkající se státem nabízených služeb, lukrativnějších míst možného stanoviště, strategických bodů města, pracovních příležitostí, výhodných strategiích, potřebných základních francouzských frází atd.

Přestože by se proces distribuce informací, vzhledem k jejich potřebnosti, mohl zdát jako těžko dosažitelný a migranty pevně střežený trh, opak je pravdou. Nově příchozí jedinci jsou hojně informováni o všem, co potřebují vědět k dosažení stálé pozice v místním sociálním i fyzickém prostoru:

*„....To ti řeknou lidi, hlavně Poláci Ti to řeknou. Tak sedíš na tom taxu, oni tě vidí, tak se zeptají odkud jseš - jééé ty jsi Čech já jsem Polák, tak se k tobě hlásí, tak ti řeknou....“*(Petra)

#### **4.1.3.1.3 Sociální síť**

*„.....Většinou jsme bydleli s těma samýma lidma. Občas někdo přijel, někdo odjel. Většinou ty samý lidi...“*(Márty)

Mimo jedinou pevnou vazbu, kterou si respondenti poskytovali vzájemně a která tvořila základní cihlu soudržnosti, jež eliminovala pocit samoty v cizí zemi, měli k dispozici vztahy vycházející z minoritní společnosti tamějších cizinců, jimiž byli obklopeni. K navázání těchto kontaktů docházelo především na místech jejich obvyklého výskytu, tedy v okruhu sociálních institucí, různých obydlí, stanovišť, v oblastech taxu atd. Z tohoto prostředí pocházel i současný otec Petřiny dcery:

*„.....Išama jsem potkala na Ramier. On tam kousek je jakoby bar, kde dělají snídane a on tam právě ty snídane rozdával. Byl tam jako zaměstnanec. Nejdřív pracoval jen zadarmo a pak mu udělali smlouvu....“(Petra)*

Výhody plynoucí z těchto vztahů jsou zřejmé. Jedná se o přísun informací, jež rozšiřuje kulturní dimenzi sociální integrace a jež jsem v předešlé části práce blíže specifikovala. Další oblastí výhod jež tato sociální síť nabízí jsou služby např. v podobě nabídky lukrativnějšího bydlení, ochrany společného stanoviště, využití možnosti spáření psů, odkupování nabízených komodit pod cenou a naopak vykupování respondenty nabízených komodit atd. Poslední skupinu výhod pak tvoří komodity, jako jsou marihuana, hašiš, levnější cigarety a jiné zboží obstarávané krádežemi a prodávané pod cenou. Stejně tak důležité jsou však i nevýhody plynoucí z těchto vazeb v podobě okradení, podrazu či fyzického napadení.

*„....Ty Poláky, ty jsme znali už od té doby, co jsme tady byli....mezi ně patřil Jimmy. S tím se Mártý popral. No to byla bitka. Všude stříkala krev, po stěnách, všude....“(Petra)*

Současná situace jedinců, kteří v minulosti tvořili tuto sociální síť je různá:

*„..... Dneska všichni pracujou. No většina. Bud' pracujou, nebo jsou mrtví. Hodně jich bydlí v bytech a pak ti, co pracují a bydlí pořád venku.... Maček ten má byt třeba, někdo jinej je mrtvej a jeden se zbláznil, o tom nic nevíme.....“(Petra)*

Co se týče vazeb vycházejících z kontaktu se členy majoritní společnosti, tedy s Francouzi, k těm docházelo pouze ojediněle. Tato

hrstka interakcí pak probíhala buď v prostorách sociálních institucí, nebo v centru města na stanovištích *taxu*.<sup>26</sup>

#### 4.1.3.2 2. fáze integrace

##### 4.1.3.2.1 Strukturální integrace

###### Márty

Respondent dostal svou první regulérní práci až po dvou letech ve Francii. K této práci se dostal skrze svého známého, Čecha, který ji opustil z důvodu lukrativnější nabídky. Zajímavý je původ vytvoření pracovní nabídky a konečné získání této práce, což ukazuje výňatek z jednoho mnou uskutečněného rozhovoru.

*„....Márty ten taky pracoval někde tam, jakože stavěli baráky. K tý práci přišel tak, že jejich známý z taxu za nimi přišel, že našel psa a že má telefonní číslo na krku, ať tam zavolají. Ti se s pánem od psa domluvili tak, že kdyby náhodou pro něj měl týpek nějakou práci, ať se ozve tomu známému a Márty půjde makat. Pán se pak zpátky ozval, že má pro něj tu práci, ale týpek místo toho, aby se ozval Mártymu, řekl Rudovi. Ta práce měla být pro Mártyho, ale Ruda měl vždycky vlastně štěstí, tady jsou z něj ty ženský úplně paf. Takže dal práci jemu a on pak vzal práci u Samiho a nechal toho Bonta, takže Márty konečně mohl pracovat...“(Márty)*

Z rozhovoru vyplývá, že počátek pracovní nabídky vzešel z prostředí *somru* a člověka, který byl součástí komunity uplatňující tento způsob obstarávání si peněz, avšak na rozdíl od jiných členů této skupiny neměl zájem o trvalou práci, tedy zařazení na pracovní trh. Dalším aspektem, který nám ukázka z rozhovoru předkládá je, že Márty začal pracovat jako zedník ve stavební firmě, kterou, jak jsem později zjistila, vlastní a řídí komunita cizinců pocházejících z Tunisu. V této firmě je respondent dodnes, i když se jeho pozice v ní se přesunula jak do jiné

<sup>26</sup>

Viz Terminologie.

sféry vykonávané práce, tak do vyšších úrovní poskytované důvěry a peněžního ohodnocení. Po krátké době, především kvůli osvědčení se v práci a vysokému pracovnímu nasazení, dostal auto a peníze navíc, které byly určeny na letní dovolenou v Čechách. Skrze vlastnictví auta jim byl umožněn další způsob přivýdělku, tedy nakupování levných komodit, převážně cigaret v Andoře a jejich následné prodávání v Toulouse. Musím zde však uvést, že respondenti v té době nevlastnili řidičský průkaz, a proto byly tyto cesty obohacené o nebezpečí zatknutí v případě policejní kontroly. Důležitým aspektem tohoto zaměstnání byl fakt, že šlo o „práce na černo“, což bylo ze začátku výhodné pro obě strany - Márty nemusel odvádět daně z příjmu a mohl dále pobírat přídavky od francouzského státu, nemusel si platit lékaře atd. a pro zaměstnavatele nesl výhodu v neformálním svázání se zaměstnancem. V prvních letech v tomto zaměstnání pobíral mzdu pohybující se kolem 400 eur měsíčně. Protože firma působila v oblasti stavitelství je mzda úměrně závislá na konkrétním ročním období. Dnes pracuje již osmým rokem jako montážník expozičních stánků ve výstavních halách a jeho příjem odvozuje z více faktorů.:

*„....Můj příjem se pohybuje..ale ročně je to asi i se státem jelikož se nechávám přikrmovat (nezdaňuju všechny peníze) tak asi 12000 euro což vychází na 300 000Kč....“(Márty)*

Márty tedy pracuje na poloviční úvazek, protože z finančního hlediska to pro něj dosud bylo výhodnější. Je tedy stále hlášen na pracovním úřadě a tudíž stále pobírá přídavky od státu. V době mého posledního pobytu v Toulouse jsem však zaregistrovala snahu o absolutní zařazení se na pracovní trh a to skrze vážné uvažování nad přijetím nabídky práce na plný úvazek, kterou mu předložil pracovní úřad. Důvody tvoří nepravidelné vyplácení mzdy od zaměstnavatele, což je často se vyskytující jev u firem zaměstnávajících své lidi “na černo“ nebo na poloviční úvazek a regulární participace na trhu práce, z které následně

vyplývají výhody jako je např. vyměření vyšší podpory v době nezaměstnanosti a důchodu.

To, že zapojení na pracovní trh v tomto případě nebyl dominantním faktorem pro zapojení se i do bytové politiky, tedy bydlení v podnájmu, vyplývá z faktu, že respondent opustil squatt a přestěhoval se do bytu až po šesti letech v zaměstnání. Směrodatným pro přestěhování se do bytu tedy nebyly finanční podmínky, ale nalezení partnerky, která v té době práci ještě neměla, ale se kterou chtěli vést život ve větším "luxusu", než jim nabízelo prostředí squattu.

Dále respondent platí za pojištění auta, mobilní služby aj.

V strukturální integraci z oblasti vzdělání mohu uvést, že respondent zde nepodstoupil žádné vzdělávací ani rekvalifikační kurzy.

### Petra

Stejně jako u prvního respondenta i zde opominu počáteční fáze výdělků v podobě somrování a jiných strategií pro obstarávání peněz. Ale i zde se strategie somrování ukázala jako příležitost k získání práce vykonávané za mzdu.:

*„...Práci jsem sehnala na somru. Když jsem tam stála, tak za mnou přišel nějaký pán, že hledá uklízečku...“ (Petra)*

Zároveň však uvádí další faktory, které byly směrodatnými pro získání této nabídky práce:

*„...V Čechách by se to nestalo. Měla jsem štěstí, že jsem blond'atá, že jsem se mu líbila, a na mě mohl v té práci koukat. Je jasný, že si tam nevezme žádnou starou bábu...“ (Petra)*

První práci v Toulouse Petra sehnala po třech letech. Stejně jako v prvním případě Mártýho i ona zde pracuje dodnes, též se jedná o práci

uplatňovanou na černém pracovním trhu a v neposlední řadě i zde se skrze kontakty z první práce dostala k práci druhé:

*„...Dělám tam do teď asi dvě hodiny týdně. Uklidím mu, nakoupím mu. Chodil za náma na tax a dohodil mi ještě jednu pani na uklízení, ta umřela, je to tři měsíce. První práci jsem tu teda sehnala po třech letech a ještě to byla práce na černo. A u tý pani ještě dva roky potom. Takže pracuju pět let. Dobrej přivýdělek...”(Petra)*

Finanční ohodnocení se pohybovalo u zaměstnavatele okolo 30 eur týdně a zaměstnavatelky okolo 10 eur týdně.

V roce 2011 Petra otěhotněla a začala pobírat podporu od státu. Její současná finanční situace není příliš příznivá, a to zejména ze dvou důvodů. Kvůli rozchodu s otcem její dcery a jeho sociálnímu statusu – dlouhodobě nezaměstnaný a drogově závislý cizinec, byly Petře vyměřeny alimenty v hodnotě 90 euro, což je v této zemi, kde se nejlevnější podnájem pohybuje kolem 400 eur, spíše směšná částka. Druhým důvodem je pak systém finanční podpory státu, který říká, že jako cizinka, jež zde nikdy nepracovala na smlouvu, má nárok na podporu pouze po dobu jednoho roku:

*„...Takže do teď jsem měla 700eu, teď беру jen 90(alimenty na malou), což je prdel když platím nájem a elektriku s plynem asi 250eu...”(Petra)*

Petry finanční situace je ale nyní v transformaci i z jiného důvodu. Díky tomu, že jí bylo umožněno dávat dceru 3krát týdně na několik hodin do místních jeslí, získala Petra čas na svou seberealizaci. Skrze zdejší pracovní úřad, který nabízí rekvalifikační kurzy, má respondentka v plánu v brzké budoucnosti nastoupit do kurzu pro řidiče záchranné služby a následně se v tomto obtížném profesním oboru uplatnit.

Strukturální integrace v oblasti bydlení byla u této respondentky ovlivněna změnou jejího fyzického stavu, tedy jejím otěhotněním:

*„...Bydleli jsme v kamionu. Tak jsme teda začali shánět byt, ale do pátého měsíce jsme bydleli v kamionu..... Pak jsme dostali byt od charity, s tím že jsme platili úplně minimální nájem, asi 60 euro. To byl takovej malej byteček. Tam jsme bydleli, dokud jsme nesehnali jinej...“(Petra)*

Dnes respondentka bydlí se svou dcerou v bytě o čtyřech místnostech s kuchyní a balkónem, ve městě, které se nachází asi deset minut jízdy autem od Toulouse. Byt jí byl nabídnut státem, který ho nadále částečně dotuje. To se odráží v nižším nájmu, za který by za normálních okolností (nebyla na mateřské, měla zaměstnání, manžela, atd.) platila mnohem více.

Další Petry paušální placení tvoří nájem, elektrika, plyn, voda, školka, popelnice, telefon/internet a pojištění auta.

V oblasti vzdělání uvádím, že respondentka podstoupila kurz francouzštiny, který však nedokončila.:

*„...No já jsem tam nechodila dlouho do té školy asi měsíc, jestli jsem tam byla nějakých devět lekcí..“(Petra)*

### Michal

Michal po svém příjezdu do Toulouse získal práci již po půl roce díky Mártymu, který mu ji zprostředkoval. Pracuje tedy ve stejné firmě jak, kde také montuje předváděcí stánky ve výstavních halách. Tuto pozici i s polovičním úvazkem si drží po celou dobu své zaměstnanosti ve Francii, avšak s rozdílem finančního ohodnocení, kdy nástupní plat činil kolem 500-600 eur za měsíc a současná mzda se pohybuje kolem 1200 eur.

Po víc jak dvouletém bydlení ve squattu nyní bydlí v podnájmu nedaleko centra města. Byt je patrový a dvoupokojový, přičemž se v přízemí nachází kuchyň a v patře pokoj s odděleným záchodem a sprchovým koutem. Přestože v bytě bydlí již rok, zřejmě z důvodu placení vysokého nájmu, který činí i s energiemi 460 eur, se tu necítí jako doma a má v plánu si najít nějaké levnější bydlení dál od centra, i když by se dle

svých slov klidně vrátil k bydlení ve squattu. Vedle nájmu platí zatím pouze poplatky za telefon ve výši 30 eur za měsíc.

Michal nepobírá žádné státní přídatky ani zde nepodstoupil žádné vzdělávací kurzy.

### Vierka

Tato respondentka získala také práci s pomocí Mártyho, i když se jim to povedlo až po necelých třech letech pobytu v Toulouse. Náplní práce byl úklid toalet během výstav v parku expo a nástupní plat činil 500 eur. Posléze se však seznámila s majitelem úklidové firmy, který jí nabídl lukrativnější zaměstnání s možností vzestupu a lepším platovým ohodnocením. Tuto nabídku respondentka přijala a pracuje na tomto místě dodnes. Díky pracovitosti a pracovní spolehlivosti se Vierka opravdu vypracovala na pozici hodnotného zaměstnance, kterému je přikládána notná dávka zodpovědnosti, ale i privilegií:

*„...začínala jsem jako hovno baba mezi supr lidma, ale pak jsem přešla k Markovi a moje pozice byla 0 sama , dnes jsem pravá i levá ruka šéfa a víceméně jejich rodinný přítel,.....dodnes, když mi šéf zavolá v neděli nebo o půlnoci, jdu do práce, nikdy neříkám ne co se práce týče,.....může se na mě ve všem spolehnout a proto mám káru jako prase...“(Vierka)*

„Káru“, kterou v rozhovoru zmiňuje a na jejíž přidělení je patřičně hrdá, dostala Vierka po dvou letech práce pro tuto firmu. Náplní její práce tvoří dle jejích slov dvě činnosti – uklízet a řídit. Její pracoviště se skládá asi ze třiceti míst, většinou kancelářských budov, kde pomocí nástrojů a mycích prostředků, které si vozí sebou vysává, utírá prach, umývá záchody a okna, vyndává popelnice atd. Její současný plat činí stabilně kolem 1000 eur a pracuje na plný pracovní úvazek.

Po rozchodu a následném odstěhování se Mártyho platí jejich dříve společný byt sama. Nájem činí i s energiemi, pojištěním bytu a popelnicemi okolo 725 eur. Tento byt má dva pokoje, kuchyň, koupelnu a



malý balkón. Právě kvůli jeho velikosti a situování téměř v samotném centru platí tak vysoký nájem. Její další paušální poplatky tvoří mobilní telefon, pojištění auta a granule a prášky pro psy.

V oblasti zde vykonaného vzdělání respondentka uvádí, že po dobu jednoho a půl roku docházela do kurzu francouzštiny, který zdarma poskytovala správa města.

K otázkám týkajícím se státní podpory a sociálních institucí respondentka uvádí, že žádnou podporu nemá, ani nechce a s žádnými sociálními institucemi v kontaktu není.

#### **4.1.3.2.2 Sociální síť**

##### Márty

Současnou sociální síť tohoto respondenta tvoří lidé z první fáze integrace, tedy lidé které potkal během svého života na ulici. V současné době je však v kontaktu pouze s velice omezeným počtem těchto jedinců, a to především z důvodu změny jejich bydliště, nemoci či úmrtí. Další malou složkou této sociální sítě jsou vlastníci a zaměstnanci barů, obchodů, rychlého občerstvení atd., kterým v minulosti prodával kradené zboží. Větší část Mártyho sociálního kapitálu pak tvoří již zmiňovaná skupina kolegů z práce a jejich známých spolu s dalšími dvěma skupinami sdružujících se kolem obchodu a spotřeby marihuany a hašiše. Tato část je z převážné většiny tvořena zástupci zdejších minoritních etnik jako jsou Tunisané, Maročané a Alžířané, kteří se současně angažují na stejném pracovním trhu v některých případech jsou to současní nebo bývalí zaměstnanci stejné stavební firmy a pro respondenta tvoří okolí přemostujících vazeb. Důležitější složku sociálního kapitálu však stále tvoří členové skupiny, se kterými je téměř v neustálém kontaktu, ať již v práci s Michalem nebo s Petrou, u které po rozchodu s Vierkou dočasně bydlí. S těmito lidmi tráví drtivou většinu svého volného času a mezi ním a jimi je cítit silná sociální vazba, která respondenta bezprostředně ovlivňuje a z části naplňuje. Z uvedeného tedy vyplývá, že i přes pozitivní

snahu o navazování interakce za rámcem skupiny, vnitroskupinový kapitál je zde stále dominantním faktorem tvořícím interaktivní dimenzi Mártýho sociální integrace.

### Petra

Sociální kapitál respondentky, který ve Francii vlastní netvoří příliš širokou síť. V rámci přemostujících vazeb sama uvádí:

*„.....no moje okolí.....pracující lid nebo mamky na mateřský....”*(Petra)

Jedná se tedy o rodiče malých dětí, s kterými se setkává v jeslích, na hřišti, v bazénu atd.

Silnější hodnotu vazby pak nabývá se svou kamarádkou Katkou, dívkou polské národnosti, kterou Pera zná již z doby první fáze integrace a s kterou jako jedinou z této skupiny udržuje bližší kontakt. Silné vnitroskupinové vazby tvoří především kontakt s dcerou, Mártým a ojedinělý kontakt s Rudou, Michalem a Vierou..

### Michal

Ještě menší sociální kapitál však vlastní Michal. Konkrétní podobu jeho vazeb představují především vnitroskupinové vazby s ostatními členy skupiny, doplněné vazbami přemostujícími, které tvoří jeho spolupracovníci. Respondenta, dle získaných informací během obou terénních výzkumů, vidím jako člověka s introvertní povahou, což má společně se špatnou úrovní jazyka za následek obtížné navazování nových kontaktů a pouze úzkou sociální síť, v které se pohybuje. V neposlední řadě tyto faktory zapříčiňují pocity samoty, které jsou však registrovatelné u všech členů skupiny.

### Vierka

Vzhledem k současné vyostřené situaci v rámci skupiny respondentka uvádí, že je v kontaktu pouze s lidmi z práce, kde vzhledem k velmi dobrému vztahu se svým vedoucím spatřuji spojovací vazbu. Přestože

právě tyto vazby jsou pro ní v současnosti nejdůležitější, nemohu vyloučit i vazby s jinými lidmi. Stále je totiž v kontaktu s Michalem a s několika lidmi z prostředí uživatelů marihuany. Velkou váhu, kterou zde nemohu opomenout, přikládá vztahu ke svým psům, kterým věnuje většinu svého volného času i peněz a kteří se jí stali v komplikované situaci oporou.

#### **4.1.3.2.3 Identita**

##### Márty

Mártyho národní identifikace vyplývá z jeho transnacionálních vazeb. V České republice má své dvě děti, se kterými je v aktivním kontaktu a matku, se kterou v předešlých několika letech obnovil kontakt. Jeho důvod setrvání v emigraci je čistě finanční, o čemž svědčí i fakt že by se chtěl v pozdějším věku vrátit zpět do Čech. Zatím má ve Francii pobytový status cizince pocházející ze země EU a v současné době jej nemá v plánu měnit.

##### Petra

Na základě aktivního kontaktu se státními institucemi, jež souvisí především s přítomností dcery, je zřejmé, že respondentka v blízké budoucnosti neplánuje návrat do ČR. Ve Francii ji drží nejen finanční důvody jí. Chce svou dceru vychovávat ve francouzské společnosti, již pro ni vidí jako bezpečnější, ale s vědomým svého česko-marockého původu. Natálka má české a marocké občanství.<sup>27</sup> I tato respondentka má pobytový status cizince z EU, tedy s automatickým povolením k pobytu a práce.

##### Michal

Identifikační dimenze sociální integrace tohoto respondenta je minimální, a to díky více faktorům, do kterých můžeme řadit jazykovou bariéru a

---

<sup>27</sup> Po nepřetržitém třináctiletém pobytu ve Francii má však nárok i na francouzské občanství.

spíše negativní hodnocení francouzské společnosti. Michal by se rád vrátil do České republiky, ale nevidí zde vyhlídku kvalitní budoucnosti.

### Vierka

Tato respondentka jako jediná uvedla zájem o získání francouzského občanství. Francouzskou společnost, stejně jako její členy, na kterých vyzdvihuje především jejich hrdost a morálku, hodnotí na vyšší úrovni než společnost českou. Z tohoto důvodu by chtěla ve Francii zůstat.

### **c) Jaké jsou důsledky migrace u migrantů, v cílové lokalitě a zdrojové lokalitě?**

Důsledky migrace u mých respondentů, tedy migrantů, jsou z velké části pozitivní a kladně odpovídají na příčiny jejich migrace. Celá skupina se shoduje na tom, že si zde stojí finančně lépe, než by si stála v České republice a došlo i k vyvázání se ze špatné životní situace způsobené drogami. Avšak přestože všichni čtyři respondenti se z velké části dokázali od drogového prostředí odtrhnout fyzicky a následně i psychicky, nelze tuto posloupnost považovat za automatický následek migrace.<sup>28</sup>

Konkrétní důsledky emigrace jsou zřejmé ze současných stavů migrantů. Mártý je schopen již po několik let pravidelně platit výživné svému synovi a již 10 neužívá tvrdé drogy. Stejně tak dlouho abstínuje i Petra. U této respondentky vyplívají hlavní důsledky migrace z nalezení svého, dnes již bývalého, marockého přítele. se kterým má dceru nosící česko - marockého občanství s vyhlídkou na získání i občanství francouzského. Přestože si finančně po nedávných změnách v systému vyplácení sociálních dávek pro cizince nestojí tak dobře, jak by chtěla, kvůli lepšímu prostředí pro výchovu své dcery, plánuje ve Francii ještě do budoucna setrvat. Michal, podobně jako Petra, vidí největší výhody

---

<sup>28</sup> Tento vztah by vyvracel např. případ dalšího z českých migrantů, se kterým jsem se na místě výzkumu setkala. Tento Čech se pokoušel tlumit abstinenční příznaky heroinu léky na schizofrenii. Tyto léky u něj vyvolaly halucinace, vedoucí k potyčkám s francouzskou policií a některými členy místní české komunity a dovedly muže k rozhodnutí reemigrace.

setrvání v cílové lokalitě a) ve zdejší sociální prostředí - zprerháním sociálních vazeb s prostředím tvrdých drog ve zdrojové zemi a absencí snahy tyto vazby vyvolat v zemi cílové došlo k současnému stavu vyvázání se z fyzické i psychické drogové závislosti. b) v možnostech, jež mu jeho současný stav nabízí – díky své práci má možnost cestovat po celé Francii. Taktéž v případě Vierky důsledky emigrace vidíme ve zlepšení finanční situace a absenci sociálních vazeb využívaných pro obstarávání si tvrdých drog v cílové zemi, jež naznačuje ztrátu fyzické i psychické závislosti na pervitinu.

V souhrnu lze tedy říci, že všichni členové skupiny českých migrantů, které mimo jiné pojí kratší či delší časový úsek, po jehož dobu bydleli ve squatu<sup>29</sup>, až na jednu výjimku (viz poznámka výše), dosáhli zlepšení ekonomického, sociálního i zdravotního stavu. Na druhou stranu odloučení od jejich rodin a přátel má negativní dopad na jejich psychiku a vyvolává, minimálně u nich pocity stesku a osamocení.

*„...Kromě toho, že jsem začal chodit do práce, nastěhoval se do bytu a přestal fetovat se celkem nic nezměnilo..“ (Michal)*

Důsledky imigrace ve zdrojových zemích vycházejí ze zlepšených stavů migrantů. Z ekonomického pohledu došlo např. ke zlepšení finanční situace Mártýho dětí nebo zastavení narůstání dluhu na sociálním a zdravotním u všech respondentů. Z pohledu sociálního, kulturního a psychického rodiny migrantů těžší převážně z jejich drogové abstinence a zodpovědné samostatnosti. Z tohoto důvodu došlo u Mártýho i k znovunavázání kontaktu s matkou.

V cílové lokalitě zatím přináší popisovaná migrace výhody nárůstu pracovní síly na francouzském sekundárním trhu práce. Nevýhody vycházejí spíše z počátečního postmigračního období (např. řešení drobných krádeží nebo vyklizování nelegálně obydlených prostor policií) a

---

29 V Toulouse jsem se při svých terénních výzkumech souvisejících s tou prací setkala se sedmi českými migranty, kteří se navzájem znali a všichni měli zkušenosti s tvrdými drogami.

plnému nezdanění platů migrantů při práci tzv. „na černo“ nebo psaného polovičního pracovního závazku.

## 4.2 Analýza migrace

### 4.2.1 Typologie migrace

V teoretickém rámci vycházejícím z Petersenova rozdělení migrace (1970) a specifikovaným typologizací od Demutha (2000), charakterizují analyzovaný proces jako ***Dobrovolnou pracovní migraci***.

Více se dozvíme při analýze s použitím typologizace tří obecných kritérií (Henig 2007), charakterizují teoretické ukotvení zkoumané migrace v termínech: ***Mezinárodní migrace, Dobrovolná pracovní migrace a Permanentní migrace***.

### 4.2.2 Dimenze migrace

Na základě analyzovaných dat určím, nebo blíže specifikuji konkrétní teoretickou dimenzi migrace:

#### 1. Měřítková - územně-administrativní dimenze

Hovoříme-li o této dimenzi je naprosto jasné, že mobilita mezi Českou republikou, Španělskem a Francií spadá do skupiny mezinárodních migračních pohybů resp. představuje mezinárodní neboli ***vnější migraci***.

## 2. Měřítková – analytická dimenze

K charakterizování této dimenze sloužily faktory mající vliv na proces migrace a integrace respondentů. Při určení těchto faktorů se zaměřuji na určení pozice, z níž faktory vycházejí a které určí danou perspektivu.

A) Ze strany státní struktury a prostředí( tzv. makro perspektivy), jako faktory ovlivňující proces migrace a integrace z analýzy rozhovorů vyplývají:

Vliv státních přistěhovaleckých a jiných politik v cílové zemi:

- Množství a kvalita sociálních služeb ve státem provozovaných institucích.
- Poskytování finančních příspěvků a benefitů migrantům.
- Oficiální přístup ke squatterům či jiným migrantům nelegálně okupujícím veřejné prostory.

Vliv autochtonního obyvatelstva cílové země :

- Kladné odezvy na *somrování* imigrantů v podobě finančních příspěvků.
- Poskytnutí nabídky práce.
- Otevření sekundárního trhu práce z důvodu nezájmu Francouzů o tyto posty.
- Tolerance migrantů ve městě.

Vliv státních politik ve zdrojové zemi:

- Povinnost platit sociální a zdravotní pojištění.
- Systematicky se navyšující dluhy vůči státu a státním i soukromým firmám, jež vede k exekučnímu procesu s jedincem, při němž je dlužníkovi sebrán majetek<sup>30</sup> popřípadě je uvalena exekuce na jeho mzdu. Tato situace často ústí do bodu, kdy jedinec již nemá důvod pracovat ani oficiálně vlastnit majetek a na celou situaci rezignuje.
- Možnost volného pohybu po EU.

Vliv sociálního prostředí zdrojové lokality:

- Vysoký počet jedinců užívajících drogy v sociálním okolí respondentů
- Kriminální činnosti páchané jedinci ze sociálního okolí respondentů

B) Mikro perspektiva odpovídající straně jednotlivce - migranta, opět skrze analyzovaná data vyzdvihla mnoho faktorů, které souvisejí buď se zapříčiněním migrace nebo jejím následným formováním.

I. Faktory ovlivňující proces migrace v premigrační fázi resp. migraci zapříčiňují

- Aktivní užívání drog

Faktor aktivního užívání drog sice nelze generalizovat na výchozí bod pro všechny ostatní migrační příčiny, ale na základě analyzovaných

---

<sup>30</sup> Ani jeden z mých respondentů nevlastnil v době před emigrací žádný majetek, který by mu mohl být exekučně zabaven.



dat lze předpokládat, že další, na jedince negativně působící a vytlačující faktory, s užíváním drog úzce souvisí:

Ekonomické faktory:

- Nezaměstnanost
- Narůstající zadlužení
- Ztráta ekonomického resp. majetkového a peněžního kapitálu
- Bezdomovectví

Strukturálně-sociální faktory:

- Problémy s policií - např. kvůli kriminální činnosti, rušení nočního klidu apod.
- Trestní stíhání - např. z důvodu neplnění výživové povinnosti
- Nízký sociální status
- Absence sociálních vazeb překračujících hranice daného soc. prostoru
- Neschopnost či nechuť komunikace se státními institucemi

Faktory související se špatným zdravotním stavem jedince:

- Následky dlouhodobého užívání drog na zdravotní stav jedince nabírají mnoha podob a často se i kombinují. Jde např. o ucpání cév, abscesy, celkové vyčerpání organismu, dehydratace, fyzická kondice, ztráta tělesné váhy atd.

Faktory související se špatným psychickým stavem jedince:

- Vedle duševních nemocí jako např. schizofrenie a paranoa, vede užívání drog k neschopnosti ovládat svůj psychický stav, např. deprese, osamělosti, a čelit běžným životním překážkám, což se projevuje v podobě nekontrolované nervozity, nevyrovnanosti, nejistoty, agrese atd.
  - Negativní pocity přicházející s uvědomováním si své špatné životní situace
- Existence transnacionální vazby s migranty v cílové lokalitě

Tento faktor působí v konkrétních podobách „podfaktorů“:

- Určení cílové lokality
- Doprava do cílové lokality
- Poskytnutí zázemí
- Pomoc při orientaci v nové lokalitě
- Psychická, fyzická, finanční aj. podpora

## II. Faktory ovlivňující proces migrace v migrační a postmigrační fázi

- Ekonomický kapitál migranta
  - peníze
  - majetek- např. auto, stan, cennosti atd.
- Vtělený kulturní kapitál resp.. habitus migranta<sup>31</sup>

<sup>31</sup> Aní jeden z mých respondentů nevlastnil v době před emigrací žádný majetek, který by mu mohl být exekučně zabaven

- Osobní priority a mantinely (Co již jedinec není ochotný podstoupit nebo tolerovat.)
  - Chování a jednání migranta
  - Osobní cíle
  - Morální cítění
  - Komunikativnost – Otevřenost a schopnost interakce migranta se sociálním okolím v cílové lokalitě přináší např. lukrativní pracovní nabídky.
  - Schopnost osvojit si, či inovátorsky vytvořit a následně využívat vhodné integrační strategie, např. strategie obživy, bydlení aj.
  - Národnost migranta
- Sociální kapitál migranta (pozn. viz terminologie)
    - kontakty s jedinci ve zdrojových i cílových zemích, z nichž plynou např. užitečné rady a informace, finanční přínos, zajištění ochrany, psychická podpora apod.
- Přítomnost psa<sup>32</sup>
  - Psychický a zdravotní stav migranta

### 3) Vývojová dimenze

Z pohledu faktoru vyspělosti se Česká republika i Francie, zde uváděné jako zdrojová a cílová země migračních toků, řadí mezi státy v post-industriální fázi rozvoje společností.

---

<sup>32</sup> Tento faktor neřadím do ekonomického kapitálu migranta ze dvou důvodů: 1. Pes není majetek ani peníze, je to zvíře. 2. Pes má pro migranta často nezanedbatelnou citovou hodnotu.

### 4.2.3 Shrnutí

Zatím jsem na základě analyzovaných dat byla schopná určit odpovídající typy migrace, zvolit vhodnou perspektivu ke zkoumání (nebo spíše vytvořit jejich spojením) a charakterizovat významné faktory jež celý proces migrace ovlivňují<sup>33</sup>.

Nyní však přicházím ke klíčovému bodu rozzuzlení, jež mi snad poskytne odpovědi týkající se teoretického ukotvení mnou zkoumaného případu migrace.

---

<sup>33</sup> Viz kapitola Analýzy rozhovorů.

## 5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Na základě nasbíraných a analyzovaných dat jsem z množiny uvedených teoretických konceptů vyloučila ty, které nejsou pro můj výzkum vhodné. Jsou to:

- Koncepty *mobility transition*, *směny rizik*, vztahu *centrum-periférie a globálních měst*.
- *Teorie Neoklasické ekonomie*, *Nová ekonomie migrace*, *Teorie Světového systému*, *Migračních systémů*, *Kumulativních příčin a Klientelistické politiky*.
- *Model Middleman minority*, *Model etnické niky*, *etnické ekonomiky enkláv a etnického podnikání*.

Koncepty, které se vyhnuly výše uvedené selekční vlně se pak více či méně dotýkají aspektů vyskytujících se i ve zde zkoumaném případě migrace.

### *Teorie Push and Pull faktorů*

V perspektivě této teorie nacházím několik nástrojů aplikovatelných na uvedenou migraci. S rozhodujícími *Push* a *Pull* faktory se setkáváme nejprve při analýze rozhovorů v podobě uvedených příčin migrace a příčin jejího trvání, později při analyzování měřítkové-analytické dimenze jako s faktory ovlivňujícími všechny fáze migračního procesu, a to z obou, tedy mikro i makro, perspektiv. Vedle toho, že se teorie zabývá aspekty, které jsem v analýze několikrát zmiňovala a jsou tedy zásadní pro můj výzkum migrace, se mi tato teorie zamlouvá právě díky zahrnutí obou perspektiv.

### Teorie dvojího trhu

Tato teorie konkrétně s mou analýzou koresponduje v pohledu na migraci, jako na „důsledek hierarchické segmentace pracovního trhu přijímacích zemí“ ( Barša, Baršová 2005). Zároveň je především ve francouzském kontextu tato teorie pevně ukotvena i v druhém nabízeném pohledu na migraci, jako na důsledek náborových politik státu.

### Institucionální teorie

Kvůli zásadní roli státních politik a státem poskytovaných služeb, jež vedly k rozhodnutí opustit Španělsko a migrovat do Francie, se i tato teorie stává součástí teoretické kotvy zkoumaného procesu. V rámci této teorie, na druhé straně k legitimním a legálním státním politikám, stojí nelegální instituce, jež jednomu z mých respondentů poskytla falešný řidičský průkaz.

### Teorie sociálních sítí

Tuto teorii zde uvádím pouze v souvislosti s tzv. migračními sítěmi, které sice nebyly nijak rozsáhlé, zato měly velký vliv na podobu migrace. Poprvé registrujeme existenci takovýchto sítí mezi Mártym a českými squatterry okupujícími budovy v Malaze a na pobřeží Costa Brava. Tato interakce se stala zlomovým bodem pro rozhodnutí respondentů odjet ze země. Ještě zásadnější byla v prostředí migračních sítí pevná sociální vazba Michala a Mártého, která zapříčinila emigraci Michala i Vierky.

### Koncept transnacionalismu

Tento koncept zde uvádím kvůli vysoké psychické hodnotě sociálních vztahů vyplývajících ze změny stavu, kdy se některým migrantům

podářilo znovunavázat, někdy zcela zpřetrhané, sociální vazby s rodinou. Rodiny migrantů zůstali ve zdrojových zemích a proto se jejich kontakt odehrává většinou v tzv. transnacionálním prostoru.

### Model lidského kapitálu

Jedním z teoretických modelů, jež se svým obsahem nejvíce podobá výchozím stavům mých migrantů je model lidského kapitálu. Vychází totiž z premisy odpovídající jejich počáteční situaci, a to, že „jedinec migruje v očekávání zlepšení celkové kvality života, věří, že zisky z migrace převáží, ať již okamžitě nebo v dlouhodobějším výhledu, ztráty“ ( Drbohlav,Uherek 2007). Právě přání zlepšit svou životní situaci, která především kvůli užívání drog nebyla zrovna příznivá, uvedli všichni respondenti jako faktor zapříčiňující migraci.

Zároveň model vhodně zohledňuje dynamiku lidského rozhodování a vysvětluje tak, proč někteří drogově závislí jedinci byli schopni opustit svůj zdrojový sociální prostor a jiní nikoliv.“ Každý totiž hodnotí zisky a ztráty odlišně na základě individuálně psychologických a kulturně podmíněných předpokladů a dalších životních cílů“ ( Drbohlav,Uherek 2007).

Model lidského kapitálu zohledňuje pouze mikro-perspektivu, čímž se sice lehce vzdaluje od cíle mého hledání, ale přesto k němu má blízko.

Ve všech mikro-perspektivních teoriích souvisejících se zkoumanou migrací můžeme použít i tzv. koncept sociálního kapitálu<sup>34</sup>, vypracoval Pierre Bourdieu.

<sup>34</sup>

---

Viz. Terminologie.

Stejný autor také vypracoval známou teorii sociálního prostoru, s jejíž pomocí dokážu teoreticky odůvodnit příčinu rozdělení integrace do dvou fází a zároveň dlouhou dobu trvání 1. fáze integrace do minoritní společnosti cílové země. Z Bourdieuho konceptu sociálního prostoru totiž vyplývá fyzická i sociální blízkosti lidí, jež sdílejí podobný habitus, a to i za předpokladu, že se ocitnou v sociálním prostoru jiného státu (Bourdieu 1998).

Na základě této teorie lze vysvětlit, proč se mnou popisovaní migranti uchytli právě v této části společnosti. Z předešlého života, který vedli v České republice si mimo jiné odnesli i strategie a vzorce chování, které v tomto poli mohli uplatnit a které by pro mnoho členů majoritní společnosti byly nepřípustné. Mluvím zde zejména o strategiích obživy, využívání možností sociální politiky Francie a podobě bydlení, jež respondenti a jiní členové místní minoritní populace využívali a jež se nachází mimo pracovní i bytový trh. Avšak i v případě, že mnou popisovaní migranti víceméně nezměnili svou sociální pozici, musíme brát v potaz důležitý faktor, že migrovali do jiné země a tedy do jiného sociálního prostředí, v němž se daná pole nachází. Toto sebou nese nejen nutnost se do tohoto sektoru společnosti dostat, ale i schopnost se v něm udržet, participovat na něm a následně se skrze něj pokusit transformovat do jiného sociálního pole, jež může člověku poskytnout lepší sociální pozici.



## 6 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila teoreticky ukotvit studovaný proces migrace a následné integrace pomocí migračních konceptů a teorií. V práci jsem pro možnou a správnou analýzu uvedla všechny aspekty, jež toto ukotvení vyžaduje. Především jde o popis jednotlivých migračních teorií a typologii migrace, podle seznamu, jež uvádějí Barša a Baršová (2005). Pro úplný pohled z makro-perspektivy je v práci vyčleněn prostor pro historický vývoj vztahu Francie k imigrantům a současnou francouzskou přistěhovaleckou politiku. Na druhé straně pohled mikro-perspektivy vychází částí Analýzy rozhovorů a Analýzy migrace, ve kterých jsou mimo jiné uvedeny příčiny migrace, představení jednotlivých respondentů, důvody setrvání v migraci a jiné faktory působící na zkoumaný proces, a to ve struktuře premigrační, migrační a postmigrační fází.

Můj cíl byl nalézt vhodnou migrační teorii nebo koncept, jež by ve správném světle charakterizoval mnou zkoumaný případ. Tato snaha se však ukázala jako nemožná z toho důvodu, že žádný jeden koncept nedokáže vystihnout všechny důležité jevy, jež bych v dané teorii vyžadovala. Z tohoto důvodu je v kapitole výsledků výzkumu uvedeno několik vybraných konceptů, které ve společném propojení odkazují na všechny důležité faktory působící na zde zkoumaný jev a tvoří tak vyžadovaný komplexní teoretický rámec.

Výsledkem této práce je tedy výčet několika migračních teorií, přičemž nejdůležitější postavení má *koncept lidského kapitálu*, jenž odpovídá výchozí situaci migrantů. Ten je v oblasti mikro-perspektivy *doplněn o teorii Push a Pull faktorů, teorii sociálních sítí a koncept*

*transnacionalismu*. Na straně makro-perspektivy pak stojí *institucionální teorie a teorie dvojího trhu*. Pro vysvětlení dvou integračních fází, jimiž si respondenti prošli, a využívání daných integračních strategií jsem použila teorii sociálního prostoru od Pierra Bourdieuho (1998).

## 7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: 2005 - *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Mezinárodní politologický ústav ISBN: 80-210-3875-6.

BIJAK, J.: 2006 - *Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods*. CEFMR Working Paper 4/2006. Warsaw: Central European Forum for Migration Research.

BOGUE, D. J.: 1952 - *A Methodological Study of Migration and Labor Mobility in Michigan and Ohio in 1947*. Scripps Foundation. Oxford, Ohio: Miami University.

BONACICH, E.: 1973 - Theory of Middleman Minorities. *American Sociological Review*, 38, pp. 583-594.

BOURDIEU, P.: 1998 – *Teorie jednání*. Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy.

BOURDIEU, P.: 2010 - *Pravidla umění - Geneze a struktura literárního pole*. Brno: Nakladatelství HOST. pp. 451. ISBN 978-80-7294-364-7.

BURGESS, E. W.: 1967 - Growth of the City: An Introduction to the Research Project. In: Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D. (eds.):

*The City*. Chicago, London: University of Chicago Press. (první vydání 1925).

CRUL, M., VERMELEUN, H.: 2003 - The Future of the Second Generation: The Integration of the Migrant Youth in Six European Countries (eds.). *International Migration Review* 37, No. 4 pp. 965-986.

DEMUTH, A.: 2000 - Some Conceptual Thoughts on Migration Research. In: Agozino, B. (ed.): *Theoretical and Methodological Issues in Migration Research*. Aldersho: Ashgate Publishing Ltd., pp. 21-58.

DRBOHLAV, D., UHEREK Z.: 2007 - Reflexe migračních teorií. *Sborník ČGS Geografie*, pp. 125-141.

DRBOHLAV, D.: 1995 – Hlavní trendy mezinárodní migrace. *Demografie* 37, No. 4

ESSER, H.: 2000 - *Die Konstruktion der Gesellschaft*. Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Frankfurt-New York, Campus, . ISBN 3-593-36383-6.

FAIST, T.: 2000 - *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press.

FIELD, J.: 2003 - *Social Capital*. Routledge. London, New York: Taylor and Francis Group.

GLICK SCHILLER, N., BASCH L., SZANTON BLANC, CH.: 1997 - From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. In: *Ludger Pries* (ed.). Baden-Baden: Transnationale Migration. Soziale Welt. pp. 121-140.

GORDON, M. M.: 1964 - *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York: Oxford University Press.

GRANOVETTER, M.: 1973 - The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78:1360-1380.

HENDL, J.: 1999 - *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. Vyd. Praha:

CHÝLKOVÁ, M.: 2012 - *Proměna postojů k integraci menšin ve Francii, Německu a Nizozemsku a reflexe problematiky integrace menšin ze strany EU*. Brno.

INSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques): 2012 - *Étrangers – Immigrés*

JANSEN, C. J.:1970 - Migration: a Sociological Problem. In: Jansen, C. J. (ed.): *Readings in the Sociology of Migration*. Oxford: Pergamon Press, pp. 3-35.

JELÍNEK, J. a kol.: 1984 - *Ekonomická encyklopedie I a II sv.* Praha: Svoboda.

JOPPKE, CH.: 1999 - *Immigration and Nation State : The United States, Germany and Great Britain*. Oxford: Oxford University Press.

KATRŇÁK, T.: 2004 - *Odsouzení k manuální práci – vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství. pp. 41-42. ISBN 80-86429-29-6.

KELLER, J.: 2005 - *Úvod do sociologie*. Praha: Nakladatelství SLON. pp. 60. ISBN 80-86429-39-3.

KRISTZ, M., ZLOTNIK, H., LIM, L. L.: 1992 - International Migration Systems: A Global Approach. *International Union for the Scientific Study of Population*, Oxford: University Press.

KULU-GLASGOW, I.: 1992 - Motives and Social networks of Interantional Migration within the Context of the Systems Approach: A *Literature Review*. Den Haag: Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute.

LEE, E. S.: 1969 - A Theory of Migration. In: Jackson, J. A. (ed.): *Migration*. London, Cambridge: Cambridge University Press.

LIBROVÁ, H.: 1994 - *Pestří a zelení* (kapitoly o dobrovolné skromnosti). 1. vyd. Brno: Veronica, Hnutí Duha. s. 190. ISBN 80-85368-18-8.

LIGHT, I., BONACICH, E.: 1988 - *Immigrant Entrepreneurs: Koreans in Los Angeles, 1965-1982*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.

LIGHT, I.: 1984 - *Immigrant and Ethnic Enterprise in North America*. *Ethnic and Racial Studies*, 7, pp. 195-216.

MANGALAM, J. J., SCHWARZEWELLER, H. K.: 1970 - Some Theoretical Guidelines Toward a Sociology of Migration. *International Migration Review*, 4, No. 2, pp. 5-21.

MASSEY, D. S. et al.: 1997 - Theories os International Migration. *A Review and Appraisal*. In *Population and Development*.

MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCI, A., PELLEGRINO, A., TAYLOR, J. E.: 1993 - Theories of International Migration. A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, pp. 431-466.

MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUICI, A., PELLEGRINO, A., TAYLOR, J. E.: 1994 - An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case. *Population and Development Review*, 20, No. 4, pp. 699-751.

MASSEY, D. S.: 2003 - *Patterns and Processes of International Migration in the 21st Century*. Paper prepared for Conference on African Migration in Comparative Perspective, 4-7 June, Johannesburg, South Africa.

MYRDAL, G.: 1957 - *Rich Lands and Poor*. New York: Harper and Row. Nakladatelství Karolinum. pp. 278. ISBN 80-246-0030-7.

PARK, R. E.: 1950 - Race and Culture. In: *Sociology of Contemporary Man*. London: Collier-Macmillan Limited.

PARK, R. E.: 1967 - Community Organization and the Romantic Temper. In: Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie R. (eds): *The City*. Chicago, London: University of Chicago Press. (první vydání 1925).

PARNWELL, M.: 1993 - *Population Movements and the Third World*. London: Routledge.

PETERSEN, W.: 1970 - A General Typology of Migration. In: Jansen, C. J. (ed.): *Readings in the Sociology of Migration*. Oxford: Pergamon Press, pp. 49-67.



PIORE M., J.: 1979 - *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

PORTES, A., GUARNIZO, L. E., LANDOLT, P.: 1999 - *The Study of Transnationalism: Pitfalls and Promise of an Emergent Research Field*. *Ethnic and Racial Studies*, 22, No. 2, pp. 217-237.

PORTES, A., RUMBAUT, R. G.: 1990 - *Immigrant America: A Portrait*. Berkeley, Los Angeles: London University of California Press Ltd.

PRIES, L.: 1999 - *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate: Aldershot.

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA R., HOFÍREK O.: 2009 - *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), pp. 309, Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.

RAVENSTEIN, E. G.: 1889 - The Laws of Migration. In *Journal of the Royal Statistical Society*: 2003.

REDFIELD, R., LINTON, R., HERSKOVITS, M. J.: 1936 - *Memorandum for the Study of Acculturation*. *American Anthropologist*, New Series 38, No. 1, pp. 149-152.

SEIDLOVÁ, M.: 2012 - *Imigrační a integrační politika Francie – v nadnárodní, národní a lokální rovině*. Disertační práce. Praha.

STARK, O.: 1991 - *The Migration of Labour*. Cambridge: Basil Blackwell.

SZALÓ, C.: 2007 – *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

VERTOVEC, S.: 1999 - Conceiving and Researching Transnationalism. In: *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 22, No.2.

VERTOVEC, S.: 2009 - *Transnationalism*. Milton Park: Routledge.

WALDINGER, R.: 1996 - *Still the Promised City? African-Americans and New Immigrants in Post-Industrial New York*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.

WALLERSTEIN I., BALIBAR E.: 1991 - *Race, Nation, Class. Ambiguous Identities*. London: Verso.

ZELINSKI, W.: 1971 - The Hypothesis of the Mobility Transition. In: *The Geographical Review*, 61, No. 2, pp. 219-249.

## Seznam internetových zdrojů

<[http://www.amid.dk/pub/papers/AMID\\_43-2005\\_Martikainen.pdf](http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_43-2005_Martikainen.pdf)>.

DANIELOVÁ., K. *Imigrační politika Francie se zaměřením na současnou situaci*. online]. [cit. 10.7.2014]. Dostupné z <<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/imigracni-politika-francie-se-zamerenim-na-soucasnou-situaci>>

FRANC, A. *Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci*. Metodický portál: Články [online]. [cit. 23. 7. 2014]. Dostupný z <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/o/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>>.

HENIG, D. 2007: *Migrace*. [online]. [cit. 4. 6. 2014]. Dostupné z <<http://antropologie.zcu.cz/migrace>>.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Squatting> [cit. 20.4.2014].

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Toulouse> [cit. 15.7.2014].

<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home.html> [cit. 8.7.2014].

[http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie\\_statu/evropa/francie/](http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/francie/), zdroj:BusinessInfo.cz - Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade. [cit. 5.7.2014].

MARTIKAINEN, T. 2005. Religion, Immigrants and Integration. AMID workingPaperSeries[online]. [cit. 5. 7. 2014]. Dostupné z: <[http://www.amid.dk/pub/papers/AMID\\_43-2005\\_Martikainen.pdf](http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_43-2005_Martikainen.pdf)>.

STOJAROVÁ, V. [online]. [cit. 20.7.2014]. Dostupné z <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>>.

TUŠL, M. Hollande představil svoji vizi zahraniční politiky. [online]. [cit. 20.7.2014]. Dostupné z <<https://www.euroskop.cz/46/21248/clanek/hollande-predstavil-svoji-vizi-zahranicni-politiky/>> psáno pro Euroskop.

ZLÁMALOVÁ, L. Zmenšeme Evropskou Unii volá Francie. [online]. [cit. 20.7.2014]. Dostupné z <<http://echo24.cz/a/ivPKY/zmenseme-evropskou-unii-vola-francie>>.

## 8 RESUMÉ

In my thesis I have tried to outline the process of migration and following integration using existing migration concepts and theories. In whole thesis I am using description of the migration theory and typology of migration, according to Barša and Baršová (2005). For a complete view of the macro-perspective, the work outlines the historical development of French immigration policy.

On the other hand, micro-perspective view goes through analysis of interview and analyse of migration, which also describes causes of migration, individual presentation of respondents, the reasons for staying in migration and other factors affecting the studied process.

My goal was to find a suitable migration theory or concept that would well describe my chosen problem, but it is impossible to find only one theory useable for this complex situation so I used many theories, in which I found parts connecting to my thesis. That was my way to create the required comprehensive theoretical framework.

The result of this work is a list of several migration theories where the most important position has *concept of human capital*, which corresponds to the initial situation of migrants. This concept is completed by theory of social networks and the concept of transnationalism. In the case of a macro-perspective, I used institutional theory and the theory of dual market and for an explanation of the two integration phases which respondents have passed, I used the theory of social space by Pierre Bourdieu (1998).

## 9 PŘÍLOHY

Obr. č. 1: *Letecký pohled na ostrov Ramier*



Obr. č. 2.: *Budova sociálního zařízení na ostrově Ramier*



Obr. č. 3 *Pohled do dvora Ramier – vlevo jídelna, vpravo sprchy*



Obr. č. 4: *Jídelna na Ramier*





Obr. č. 5: *Stanoviště Poláků*



Obr. č. 6: *Stanoviště Poláků z druhé strany*





Obr. č. 7: *Stanoviště Rumunů*



Obr. č. 8: *Stanoviště Rumunů*



Obr. č. 9: *Panelové domy obývané především Araby*



Obr. č. 10: *Panelové domy obývané především Araby*





Obr. č. 11: *Squat zvenku – léto 2013*



Obr. č.12: *Pohled z balkónu*



Obr.č. 13: Jeden obývaný pokoj squatu



Obr. č. 14.: Zabetonovaný squat - jaro 2014

